

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞUNA SAHİP
SAĞLIK PERSONELİ ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARIN BİLİŞSEL GELİŞİM
BECERİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

GÜLŞAH YARDIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MELTEM KÜRTÜNCÜ

ZONGULDAK
2023

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞUNA SAHİP
SAĞLIK PERSONELİ ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARIN BİLİŞSEL GELİŞİM
BECERİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

GÜLŞAH YARDIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MELTEM KÜRTÜNCÜ

ZONGULDAK
2023

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenim hayatımda ve tez çalışma sürecimde büyük bir sabır ve hoşgörü ile bana yol gösteren, bilgi ve tecrübelerini paylaşan, akademik olarak beceri kazanabilmeme büyük katkı sağlayan değerli ve çok kıymetli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Meltem KÜRTÜNCÜ'ye, yüksek lisans öğrenim sürecimde bilgi ve deneyim kazanabilmemi sağlayan, her birinden ayrı ayrı çok şey öğrendiğim, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı öğretim üyelerine, Yüksek lisans öğrenimim boyunca daima yanımda olan dostum Binnur SAĞLAM'a, her zaman desteğini yanımda hissettiğim canım kardeşim Kerem Ayhan YARDIM'a, sevgisini, saygısını ve desteğini esirgemeyen değerli eşim Batuhan DÜZCÜK'e, ismini sayamadığım hayatıma ve mesleğime katkı sağlayan herkese saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum...

Gülşah YARDIM

Temmuz, 2023, ZONGULDAK

ÖZET

Gülşah YARDIM, Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Sağlık Personeli Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Çocukların Bilişsel Gelişim Becerisi Arasındaki İlişki, Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak, 2023.

Çocukların doğduğu andan itibaren içinde bulundukları aile, büyüme ve gelişme sürecinde oldukça önem arz eder. Özellikle tüm ihtiyaçları karşılayan anneler çocukların gelişmesini doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Annelerin bu gelişim sürecinde tutundukları ebeveyn tutumu çocukların sosyal, kişisel ve bilişsel gelişimine etki etmektedir. Bu araştırma okul öncesi dönem çocuğuna sahip sağlık personeli annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların bilişsel gelişim becerisine etkisini incelemek amacıyla, tanımlayıcı bir çalışma olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi'nde çalışan, okul öncesi dönem çocuğuna sahip 102 kadın sağlık personeli oluşturdu. Veriler çevrimiçi ortamda, kişisel bilgi formu, anne baba tutum ölçeği (ABTÖ), Marmara Gelişim Ölçeği'nin doldurulması sağlanarak toplandı. Verilerin analizinde SPSS 20 programında tamamlayıcı istatistiksel metotlar kullanılarak, anlamlılık en az $p<0.05$ düzeyinde değerlendirildi.

Araştırmada, evli annelerin çocuklarının zihinsel gelişim puanları anlamlı farklılık ($p<0.05$) göstermiştir. Annelerin sergilediği demokratik tutum zihinsel gelişimin %58.2'sini açıklayıcı olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Çocuk Yetiştirme Tutumu, Bilişsel Gelişim, Ebeveyn tutumu, Anne

ABSTRACT

Gülşah YARDIM, Health Personnel with Preschool Children The Relationship Between Mothers' Child-Rearing Attitudes and Children's Cognitive Development Skills, Bülent Ecevit University Institute of Health Sciences, Department of Child Health and Diseases Nursing, Master's Thesis, Zonguldak, 2023.

The family that children are in from the moment they are born is very important in the growth and development process. Especially mothers who meet all needs directly and indirectly affect the development of children. The parental attitude that mothers hold on to in this development process affects the social, personal and cognitive development of children. This research was conducted as a descriptive study in order to examine the effect of child-rearing attitudes of health personnel mothers with preschool children on children's cognitive development skills. The sample of the study consisted of 102 female health personnel working at Bülent Ecevit University Hospital with preschool children. The data were collected online by filling out the personal information form, parental attitude scale (ABTO) and Marmara Development Scale. In the analysis of the data, the significance was evaluated at least $p<0.05$ by using complementary statistical methods in SPSS 20 program.

In the study, the mental development scores of the children of married mothers showed a significant difference ($p<0.05$). The democratic attitude of mothers was found to be explanatory in 58.2% of mental development.

Keywords: Preschool Period, Child-Rearing Attitude, Cognitive Development, Parental Attitude, Mother

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ KABUL VE ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
TABLO DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Bilişsel Gelişim ve Önemi.....	3
2.2. Bilişsel Gelişim Kuramları.....	3
2.3. Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı.....	3
2.3.1. Duyu motor dönemi (0-2 yaş).....	4
2.3.2. İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)	4
2.3.3. Somut işlemler dönemi (7-11 yaş).....	6
2.3.4. Soyut işlemler dönemi (12 yaş ve üzeri)	7
2.4. Bruner'in Bilişsel Gelişim Kuramı.....	7
2.4.1. Eylemsel dönem (0-3 yaş)	8
2.4.2. İmgesel dönem (4-6 yaş).....	8
2.4.3. Sembolik dönem (7 yaş ve üzeri)	9
2.5. Vigotsky'in Sosyal Bilişsel Gelişimi Kuramı	9
2.6. Ebeveyn Tutumu ve Sınıflandırılması.....	10
2.6.1. Demokratik ebeveyn tutumu.....	11
2.6.2. Aşırı koruyucu ve müdahaleci ebeveyn tutumu	12
2.6.3. Aşırı otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumu.....	13
2.6.4. Tutarsız ebeveyn tutumu.....	14
2.6.5. Aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu.....	14
2.6.6. Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumu	15
2.6.7. Reddedici ebeveyn tutumu.....	16

2.7. Ebeveyn Tutumunun Önemi	16
2.8. Ebeveyn Tutumlarının Bilişsel Gelişime Etkisi	17
3. GEREÇ VE YÖNTEM	18
3.1. Araştırmanın Tipi	18
3.2. Araştırma Hipotezleri	18
3.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	18
3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	18
3.5. Veri Toplama Araç ve Gereçleri	20
3.6. Veri Toplama Süreci	21
3.7. Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri.....	22
3.8. Verilerin Analizi.....	22
3.9. Etik Yaklaşım	23
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	23
4. BULGULAR.....	24
4.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	24
4.2. Katılımcıların Aile Durumlarına Ait Demografik Bilgiler.....	25
4.3. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Demokratik, Baskıcı/Otoriter ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması	26
4.4. Aile Yapısına Göre Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Demokratik ve Baskıcı/Otoriter Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması	27
4.5. Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Değişkenlerin Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Demokratik ve Baskıcı/Otoriter Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması.....	28
4.6. Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Zihinsel Gelişim Puanlarına Ait Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması	31
5. TARTIŞMA	35
5.1. Araştırma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Tartışılması.....	35
5.2. Medeni Duruma Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Tartışılması	35
5.3. Aile Yapısına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Tartışılması	36

5.4. Annelerin Eğitim Düzeyinin Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının Ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Tartışılması.....	37
5.5. Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının ve Çocukların Zihinsel Gelişim Puanlarının Arasındaki İlişkinin Tartışılması	38
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	40
7. KAYNAKLAR	41
8. EKLER.....	47
Ek 1: Kişisel Bilgi Formu.....	47
Ek 2: Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	49
Ek 3: Marmara Gelişim Ölçeği- Zihinsel Gelişim Alt Boyutu	51
Ek 4: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı Tez Çalışması İzni.....	53
Ek 5: Kurum İzni	54
Ek 6: Ölçek Kullanım İzni.....	56
9. ÖZGEÇMİŞ	58

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABTÖ	Anne Baba Tutum Ölçeği
MGÖ	Marmara Gelişim Ölçeği
SPSS	Statistical Packagefor the Social Sciences

TABLO DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
1. Demografik Özellikler	24
2. Aile durumuna ait demografik bilgiler	25
3. Medeni duruma göre değişkenlerin çarpıklık/basıklık değerleri	26
4. Medeni duruma göre demokratik, baskıcı/otoriter ve aşırı hoşgörülü tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırması	26
5. Aile yapısına göre değişkenlerin çarpıklık/basıklık değerleri.....	27
6. Aile yapısına göre demokratik ve baskıcı/otoriter tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırması	27
7. Aile yapısına göre aşırı hoşgörülü tutum puanlarının karşılaştırması.....	28
8. Eğitim düzeyine göre değişkenlerin çarpıklık/basıklık değerleri.....	28
9. Eğitim düzeyine göre değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları.....	29
10. Eğitim düzeyine göre demokratik tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırılması	30
11. Eğitim düzeyine göre baskıcı ve otoriter ve aşırı hoşgörülü tutum puanlarının karşılaştırılması	30
12. Çocuk yetiştirme tutumları ve zihinsel gelişim puanlarına ait çarpıklık/basıklık değerleri.....	31
13. Çocuk yetiştirme tutumları ve zihinsel gelişim puanlarına ait betimsel değerler	31
14. Çocuk yetiştirme tutumları ve zihinsel gelişim puanları arasındaki korelasyonların dağılımı	32
15. Zihinsel gelişimin açıklayıcılarına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları	34

1. GİRİŞ

Toplumu oluşturan en küçük yapı birimi ailedir ve çocuğun gelişiminde önemli rollere sahiptir. Ailenin üstlendiği bu roller fizyolojik, sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak çocuğun sağlıklı bir gelişim göstermesini amaçlar ve dengeli bir şekilde büyümesini sağlar (1).

Çocuklar doğduğu andan itibaren ebeveynlerinden sevgi, ilgi ve ihtiyaçlarının karşılanmasını bekler. Bu beklentiler karşısında ebeveynler kendilerinin yetiştirilme tarzı, çevre gözlemleri ve öğrenim süresince öğrendiği bilgileri kullanarak çocuklarını yetiştirirler. Bu süreçte her ailenin doğru kabul ettiği bir ebeveyn tutumu olur. Ebeveynler çocuklarını büyütürken baskıcı ve otoriter tutum, hoşgörülü tutum, demokratik tutum veya ilgisiz tutum gibi tutumları benimseyebilirler. Bu tutumlar ile çocuklarının büyüme ve gelişme sürecini geçirir ve ihtiyaçlarını ve tutumlara göre karar verirler (2).

Çocuğun gelişim alanı ilk olarak aile ortamı olduğundan dolayı ve çocuk öncelikle anne ile daha fazla zaman geçirdiği için annenin tutum ve davranışları çocuğun beyin ve sinir sisteminin gelişimi ve bilişsel gelişiminde daha çok etkili olduğu düşünülmektedir (3, 4). Çocuktaki gelişim sürecinin sağlıklı olması için anne ve çocuk ilişkisinin sağlıklı temeller üzerine kurulu olması gerekir. Çocuk ve anne arasındaki bağ, çocuğun var olan ve gelişmeye devam edecek kişiliğinin şekillenmesinde büyük önem arz eder (5).

Çocukların büyüme ve gelişme süreci incelendiğinde tüm gelişim alanları gibi bilişsel gelişim de kuşkusuz önemli bir yere sahiptir. Biliş, zihin sürecinde algı, bellek, dikkat, akıl yürütme, çözüm odaklı olma, yaratıcılık gibi birçok alanı kapsamı içine alır. Bu geniş kapsam aralığı aslında çocukların bilişsel gelişimlerinin hayatlarının her alanını etkileyeceğini ve sağlıklı bir bilişsel gelişim sürecinin çocukların okul, arkadaşlık, iş ve akademik olarak başarılarını olumlu yönde etkileyeceği sinyallerini vermektedir (6).

Kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde (3-6 yaş) annelerin çocuk yetiştirme tutumları önemli rol oynamaktadır. Annelerin hoşgörülü, dinlemeyi ve açıklama yapmayı benimseyen tutumları çocukları girişimci kılar ve bilişsel gelişimlerini olumlu yönde etkiler (7).

Okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel gelişim süreci incelendiğinde birçok görevi başarması beklenir. Örneğin; konuşma, oyun geliştirme, var olan düzeni

kavrama, insanları ve nesneleri keşfetme, kategorilerle sınıflandırma beklenen bilişsel görevlerden bazılarıdır. Başarıyla yapılması beklenen bu görevler aksadığında bilişsel gelişim ile ilgili sorunların var olduğunu bizlere gösterebilir. Bu esnada da bakacağımız ilk durumlardan biri de anne çocuk ilişkisi ve ebeveyn tutumudur (8).

Çocukların yetiştirmede öncelikli görev alan annelerin iletişim becerileri ve çocuk yetiştirme tutumları doğrudan ve dolaylı olarak bilişsel gelişimlerini etkilemektedir çünkü ektrauterin yaşama başladığı andan itibaren ilk iletişimi çoğunlukla anne ile kurar. Annelerin çocuk yetiştirme sürecindeki tutumları çocukların yetişkinlik hayatındaki aile, arkadaş ve iş ilişkilerini de etkileyeceği için ebeveyn tutumlarının bilişsel gelişime olan etkisi göz ardı edilemeyecek kadar önem teşkil etmektedir (9, 10).

Ebeveyn tutumlarını ele aldığımızda erken çocukluk döneminde çocuğun gelişimini çok yönlü olarak etkileyen çevre ortamı çoğunlukla aileden meydana gelmektedir (9). Sağlıklı ebeveyn tutumu, olumlu ebeveynlik ve çocuk refahı için temeldir (11, 12). Okul öncesi dönemde çocukların kişilik özellikleri, benlik ve psikolojik iyi hali açısından ebeveyn tutumları yadsınamaz bir etkiye sahiptir (13).

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, okul öncesi dönem çocuğuna sahip sağlık personeli annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların bilişsel gelişim becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapıldı.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Bilişsel Gelişim ve Önemi

İnsanoğlu araştırarak ve keşfederek öğrenir. Bilgi edinmek bebeklikten yetişkinliğe kendi etrafındakiler ile ilgili tutarlı olarak öğrendiği karmaşık bir durumdur. Bilişsel gelişim yaşamlarındaki nedenleri soyut ve somut olarak öğrenmelerini, mantıklı düşünerek edindikleri bilgiyi örgütlemelerini sağlamaktadır. Zihin çok karmaşık ve geniş bir anlamı olan terimdir. Biliş anlamına da gelir ve dikkat, algı, bellek, okuma ve yazma, problem çözme vb. bu başlık altında toplanmaktadır (14).

Çocuk bilişsel gelişim sürecini nesneleri ve özelliklerini keşfederek başlatır. Bu durum çocuk için zorlu ancak vazgeçilmez bir süreçtir. Bilişsel gelişim, bireyin çevresinde olup biten dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetler olarak adlandırılabilir (14).

Bireyin doğumu ile başlayan bu süreç aynı zamanda organizmanın çevreye yönelik adaptasyonudur. Bu adaptasyon sürecinde birey çevresinden gelen uyarıları alır, analiz eder, değiştirir ya da olduğu gibi kabullenip, bunları birbiriyle uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirir (15).

2.2. Bilişsel Gelişim Kuramları

Bilişsel gelişim kuramcıları Piaget, Bruner ve Vygotsky, gelişim üzerinde kalıtımın etkisi olmasının yanı sıra özellikle çevrenin de etkililiği üzerinde durmuşlardır (6).

2.3. Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget'in bilişsel gelişimle ilgili çalışmaları vardır ve insan gelişimini zihnin gelişmesiyle açıklar. Piaget'in yapmış olduğu çalışmalar günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Piaget'ye göre çocuk, uyarıların pasif değil aktif alıcısıdır ve etkin bir role sahiptir. Piaget göre bu gelişim yaşa göre farklılık gösterir ve bu farklılığın nedenlerini de açıklamıştır. Piaget bilişsel gelişimi yaşlara göre 4 başlıkta

incelemiştir. Bunlar; duyu-motor dönem, işlem öncesi dönem, somut dönem ve soyu dönemdir (16, 17).

2.3.1. Duyu motor dönemi (0-2 yaş)

Bilişsel gelişimin ilk aşaması olan duyu-motor dönemi 0-2 yaş dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde birey uyum sağlamaya çalıştığı dünyaya uyum sağlamaya çalışır ve sahip olduğu fiziksel donanımı adapte olmak için harekete geçmekte kullanır. Nesneleri tutmak, ayağa kalkmak, yürümek gibi işlemler bu duruma örnektir. Bu benzer durum bilişsel gelişim için de aynıdır. Dünyaya yeni gelen birey sahip olduğu donanımı dünyayı anlamaya, algılamaya ve yorumlamaya kullanır ve buna duyu motor döneminde yani 0-2 yaş aralığında başlar (18)

Bilişsel gelişimin ilk dönemi olan duyu motor dönemi adını bebeğin sahip olduğu duyu organlarını ve motor becerilerini kullanmasından alır. Bu dönemde bebekler kendilerini dış dünyadan ayrı bir varlık olarak ayıramadıkları için diğer nesnelerin deviniminden habersizdir. Sağlıklı doğan tüm bebekler doğuştan reflekslere sahiptir. Dönem ilerledikçe bu refleksler amaçlı davranışa dönüştürmeye başlar. Etrafındaki bireylere ve olaylara görsel ilgisi büyüktür. İlgi duyduğu, yeni gördüğü nesneye dikkatle bakar, inceler. Nesneyi almak için uzanır, işaret parmağı ile nesneyi gösterebilir. Başparmağı ve işarete parmağı ile nesneyi kavramaya çalışır. İstemediği nesneyi elinden bırakabilir (19).

Duyu motor döneminde çocuk sahip olduğu sınırlı donanım ve şemalarla nesneleri ve olayları özümsemeye, farklılıklara uyum sağlamaya çalışır. Böylece sahip olduğu şemalardaki nesneleri değiştirebilir ve genişletebilir. Bu durumu bilişsel anlamda düşündüğümüzde ayaklarının üzerinde durabileceği ve bunu kendi kendine başarabileceğini gösterir (20).

2.3.2. İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)

İşlem öncesi dönem yaş aralıklarından dolayı okul öncesi döneme denk gelmektedir. Duyu motor döneminde yeni bir dünyaya adaptasyonunu sağlamaya çalışan birey, bu dönemde daha rahat bir şekilde çevresini keyfetmeye başlar. Bu durum bireyin daha fazla uyarıcıyla temasa geçmesini ve olayları anlamlandırmak için daha fazla deneyim yaşamasını sağlar. Bundan dolayı bu dönemde karşılaşılan

uyarıcılar ne kadar fazlaysa çocuğun bilişsel gelişim sürecinde önceki döneme kıyasla daha büyük bir atılım gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır (20). İşlem öncesi dönemi bu bağlamda incelemiş olduğumuzda çok sayıda bilişsel gelişim becerisinin görüldüğü bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemin temel özelliği akıl yürütmenin başlamasıdır. Çocuk karşılaştığı olgulara karşı akıl yürütme tekniğini kullanmaya başlar ancak bu teknik mantıksal temelden henüz yoksundur. Daha çok sezgisel olarak nitelik taşır. Yaşadığı veya gördüğü olayları açıklar ancak mantığını değil sezgisini kullanır. Bundan dolayı yetişkinlere yapılan açıklamalar komik/gülünç gelebilir ama çocuk için mantıklı ve yeterli olan açılma odur (19).

Bu dönemde işlemler fiziksel olarak yapılmadan önce akıl yoluyla kabullendiği faaliyetlerin içselleştirilmesidir. Aynı zamanda mantığını kendi belirler, kurallar ve ilkeler kendince uydurmadır ve organize etmedir. İşlem öncesi dönemde çocuklar ben merkezlidir ve dünya onların etrafında dönüyor gibi düşünürler (20). Evrenin merkezinde kendisini görür. Her şey onun mantığına göre doğru veya yanlıştır. Başka bakış açısı olduğunu kabullenemezler. O var olduğu için diğer insanlar vardır. Onun istediği şeyler doğru olmalıdır. Piaget işlem öncesi dönemi iki alt başlıkta incelemiştir. Bunlar sembolik ve sezgisel dönemdir. Bu dönemler son bulduğunda çocuk motor ve duygusal aktivitelerin koordinasyonunu geliştirir, çok karmaşık olmayan zihinsel işlemlere, konuşmaya ve sembolik düşünmeye başlar (21).

2.3.2.1. Sembolik dönem ya da kavramsal öncesi dönem (2-4 Yaş)

2-4 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemde dil oldukça hızlı gelişir ancak geliştirdiği kavramlar ve semboller kendilerine özgüdür, çoğu zaman gerçek dışıdır. Çocuk hiç olmayan nesneyi, olayı, kişiyi ya da varlığı temsil eden semboller geliştirir. Ben merkezlidir ve bu durum bütün yaşam alanına yansır. Oyun oynarken oyuncaklarını istediği zaman elinin altında olmasını, istediği her şeyin yapılmasını ister. Dili hızlı gelişir ancak kendi duygularını ve düşüncelerini tam anlamıyla doğru ifade edemez. Karmaşık olguları çözümleyemez ancak sembolize etmesi istendiğinde başardığı görülecektir. Sınıflama ya da kategoriye ayırması istendiğinde yapamaz (22).

Tek düze bir mantığa sahiptir. Örneğin ilk öğrendiği kedi ise bundan sonra gördüğü her 4 ayaklı canlıya kedi diye seslenebilir. Dönemin ortalarında yani 3 yaş civarında akranları ile oyun kurmaya başlayabilir. Bu durum onun ben merkezli

olmasında giderek azalma sağlar. Sosyal ben'in gelişmesi için temeller atılmış olur. Nesnelere farklı anlamlar yükleyebilir. Görevi dışında kullanabilir. Örneğin bir saklama kabını şapka, bir çubuğu at gibi kullanabilir. Bu dönemde sembolik oyunlar çokça görülebilir ve çocuk bu sembolik oyunlarla içinde yaşadığı çatışmatı ortaya çıkarabilir ve dengelemeyi öğrenir. Sembolik oyunlarla büyüklerini taklit edebildikleri gibi tamamen kendilerine özgü de oynayabilirler (14, 20).

2.3.2.2. Sezgisel dönem (4-7 Yaş)

Bu dönemde çocuk yaşadığı durumları yaşantısına bağlı olarak tek yönlü düşünebilmeye başlamıştır. Bu dönemde çocuk sınıflama yapmaya başlar. Kategorilere ayırmaya başlar ancak büyük ve küçük grup gibi sınıflamayı aynı anda yapamayabilir. Bu onun bütün bilgisini ve alt parçalarını zihninde tutamadığını anlamına gelir. Görüntüye odaklıdır. Görüntü değişse de gerçeğin aynı kalacağını anlayamazlar (19).

2.3.3. Somut işlemler dönemi (7-11 yaş)

Bu dönem 7-11 yaş aralığında görülen okul dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde çocuk artık mantıksal düşünme yeteneğini kazanmaya başlamıştır. İşlem öncesi dönemde olan sezgisel düşünme yerini mantıksal akıl yürütmeye bırakmıştır. Ancak bu süreçte mantıksal düşünme dönemin adından da anlaşıldığı gibi somuttur. Bir durum veya olay değerlendirilirken elle tutulur, gözle görülür olmalıdır. Bu sebeple soyut kavramlar, değişler çocuk için anlaşılabilir olacaktır (6, 15). Birey bu süreçte sayısal kavramları, ilişkileri ve benzer durumları geliştirir. Zihinsel açıdan problemleri düşünme yeteneği gelişir ancak bunlar somut kavramlardan ibarettir. Soyut anlamda düşünemez. Büyük ölçüde kuralları anlamaya başlar. Problemler somutlaştırılarak çözümlenebilir. Nesnelerin biçimleri değişse de miktarlarının aynı kaldığını anlayabilir. Örneğin oyun hamurunun bütün hali ile ondan yapılan bir nesnenin de aynı miktardan oluştuğunu anlayabilir. Düşünceleri daha esnek olan çocuğu matematiği daha iyi anlayabilir. Toplamanın tersinin çıkarma olduğunu, çarpmanın bölme işlemi ile ilişkisini rahatça kavrayabilir, eşitlik gibi kavramları bilebilir (8, 22).

Ben merkezci durumda azalma gözlenir, sosyal ben oluşmaya başlar. Ancak ben merkezci durumun tamamen ortadan kalkması için bir sonraki dönemi beklemek gerekir. İşlem öncesi dönemde yapılamayan davranışlar yapılmaya başlanır, yapılan beceriler ise daha üst düzey yetenek ile yapılmaya devam edilir. Bu anlamda bakıldığında somut işlemler dönemi tamamlayıcı bir dönem olarak düşünülebilir (6, 15).

2.3.4. Soyut işlemler dönemi (12 yaş ve üzeri)

Piaget'in bilişsel gelişim kuramının son dönemi olan soyut işlemler dönemi 12 yaş sonrasında gözlenir ve ergenlik dönemi ile örtüşmektedir. Bilişsel gelişimin en üst düzeye çıktığı aşamadır. Piaget'e göre soyut işlemler dönemi ile bilişsel gelişim aşamaları son bulur ve daha ötesi yoktur (15). Yetişkinlerin de sahip olduğu düşünme aşamasıdır. Ancak Piaget'e göre herkes soyut işlemler dönemine erişemeyebilir ya da tüm özelliklerine sahip olamayabilir. Birey bu süreçte aynı zamanda ergenlik döneminde olduğu için düşüncelerinin en doğru olduğunu, herkesin onunla uğraştığını, takip edildiğini ve kimseye yaranamadığını düşünebilir. Bu dönem bilişsel gelişimin en üst düzeyi olsa da bireyin yetişkin gibi problem çözebildiği ya da eş değer kararlar alabildiği anlamına gelmez (15). Bunlar zamanla kazanılan becerilerdir. Ergen bu dönemde gerçek dünyanın ötesinde düşünebilir, gerçek nesneler ile kendini sınırlandırmak yerine soyut düşünerek sınırlarını genişletir. Duygu ve düşüncelerini aktarmak için kavramları çok etkili bir şekilde kullanmaya başlar. Sahip olduğu düşünceleri bile düşünmeye başlayabilir ve 15 yaşlarında zihinsel faaliyetleri gelişiminin üst düzeyine ulaşır (14).

Soyut işlem dönemi en üst düzeydir ancak yaşla doğru orantılı olarak ilerlemez. Bu sürecin nasıl ilerleyeceği diğer dönemlerle ilgilidir ve bireysel farklılıklar bu dönemi farklı kılar (21).

2.4. Bruner'in Bilişsel Gelişim Kuramı

Bruner bilişsel gelişimi evrensel bir anlayış ile incelemiş olup Bruner'e göre bilişsel gelişim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bruner dile çok önem vermiştir. Ona göre dil bilişsel gelişimin anahtarıdır (23).

Bruner'e göre bireyin çevresindeki anne, baba, dede, öğretmen gibi yetişkinler bireye bilgiyi öğretmelidir. Bilişsel gelişimin fonksiyonlarını inceleyen Bruner birey geliştikçe bilişsel gelişimin duyu organlarından bağımsız hale geldiğini savunmuştur. Bruner'in bilişsel gelişim teorisine bakıldığında 3 yaş dönemini eylemsel dönem (0-3 yaş), 4-6 yaş arasını ise imgesel dönem olarak adlandırdığı aşamada incelemiştir (23).

2.4.1. Eylemsel dönem (0-3 yaş)

Bruner'e göre bilişsel gelişimde ilk aşama eylemsel dönemdir. Çocuk, bu dönemde çevreyi eylemlerle anlamaya çalışır, nesneler ile doğrudan ilişki kurar ve çocuğa göre nesneler, çocuk onları nasıl kullanıyorsa o amaçla vardır (24). Nesneleri onlara dokunarak, ısırarak, atarak, hareket ettirerek anlamaya çalışır. Çocuk bu dönemde nesneleri yaptığı eyleme göre anlamlandırır. Çocuk yaparak ve deneyerek öğrendiği için bu evreye eylemlerle temsil evresi olarak da adlandırılabilir (25).

Bruner'e göre bu düzey öğrenmenin ilk basamağıdır. Bu dönemde öğrenme dokunarak nesneler üzerinden olmalıdır ve bunun için çocuğa fırsat tanınmalıdır. Çocuklar bu dönemde dikkatli gözlemleyerek öğrenir ve kavramlar arasında bağlantı kurarlar ancak öğrenmeleri için kullanılan nesneler gelişim ve yaşına uygun seçilmelidir (26).

2.4.2. İmgesel dönem (4-6 yaş)

Bilişsel gelişimin ikinci aşaması, imgesel dönemdir. Bu dönemde çocuk bilgiyi, imgelerle taşınmaktadır. Görsel hafıza gelişmiştir. Ancak, çocuğun kararları dile değil, duyu organları yoluyla edindiği duysal etkilere dayalıdır. Herhangi bir nesneyi ya da olayı nasıl algılayarsa zihinlerinde olayı o şekilde canlandırır. Bu dönemde çocuk kendi algı dünyalarında yaşar (25).

Çocukların işitsel, kinetiksel ya da görsel materyaller düşünerek zihinsel işlemlerin yapılması istenen aşamadır. Aşama arası geçiş yapan çocuklara görsel ipuçlarının yanında işitsel ve kinetiksel kavramlar da sunulmalıdır. Öğreten buna dikkat etmelidir. Çocuk hayal gücünü daha fazla kullanır. Bilgi imgelerle taşınmaktadır (24).

2.4.3. Sembolik dönem (7 yaş ve üzeri)

Bruner'in teorisine göre bilişsel gelişimin son düzeyi sembolik dönemdir. Çocuk bu dönemde açıklayıcı semboller kullanır. Dil, mantık, matematik, müzik gibi alanların sembollerini kullanabilir. Nesnelerin ne işe yaradığını, kullanım amaçlarını bilir. 7 yaş sonrası sembolik dönemde olmasına rağmen imgesel dönemden de izler taşımaktadır. Atasözü ve deyimler gibi soyut mecaz anlamlı olan birçok ifadeyi anlamaya başlar. Piaget'in teorisine göre soyut işlemler dönemine denk gelmektedir (26, 27).

2.5. Vygotsky'in Sosyal Bilişsel Gelişimi Kuramı

Vygotsky'e göre ise sosyal çevre çocuğun bilişsel gelişiminde önemli bir rolü olduğunu ve zengin bir sosyal çevrenin bilişsel gelişimi olumlu etkilediğini belirtmiştir. Vygotsky'ne göre bilişsel gelişim kuramının temel kavramı, "çocuğun bağımsız problem çözme olarak belirlenen gerçek gelişim düzeyi" ile "yetişkin önderliğinde veya daha yetenekli akranlarla iş birliği yaparak problem çözme olarak belirlenen gizli gelişim düzeyi" arasındaki ayrım olarak tanımladığı 'yakınsak gelişim alanı'dır (28). Yakınsak gelişim alanında çocuğun beceri oluşturmada yetişkin veya büyük kardeş etkin rol alır. Çocuğun öğrenme deneyimine rol modellik yaparak destek olur ve şekillendirir. Çocuk bu öğrenme sürecinde zorlanmanın üstesinden gelmek için bir yol göstericiye ihtiyaç duymaktadır. Yol gösterici sayesinde öğrenmeyi gerçekleştirme imkânı bulacaktır. Vygotsky, çocuğun bilişsel gelişimini etkilemekte yetişkinlerin önemli bir rolü olduğunu vurgular. Ona göre çocukların çevresindeki yetişkinlerle veya diğer çocuklar ile iletişim halinde olmaları bilişsel gelişimlerini besler (29, 30).

Vygotsky'e göre çocuğun bilişsel gelişiminde çevresindeki yetişkinlerin rolü büyüktür. Savunduğu düşünceye göre çocuklar yetişkinlerle ya da iş birliği içinde oldukları çocuklar ile iletişimleriyle bilişsel gelişimi beslenir. Bilişsel gelişim toplumun düzenlediği bilişsel davranışlardan, bireyin kendi kendine düzenlediği davranışa doğru ilerleme gösterir. 2 yaşına kadar bilişsel gelişimin "doğal çizgi" de ilerlediğini söyleyen Vygotsky sonrasında "kültürel çizgi" de ilerlediğini savunur (31).

Vygotsky'e göre çocuğun bilgiyi edinebilmesi için yetişkinin dikkat etmesi gereken iki nokta vardır. Birincisi çocuğun kendi kendine kazanabildiği bilgileri belirlemektir. İkincisi ise yetişkinin yardımı ile edinebildiği bilgiyi belirlemelidir. Vygotsky'e göre çocuk tek başına edineceği bilgiden daha fazlasını yakınsak gelişim alanıyla iş birliği yaparak öğrenebilir. Bu süreçte bilişsel gelişimi etkileyen faktörler vardır. Vygotsky bu faktörleri şöyle sıralamıştır;

- Bilişsel gelişimde kültürün ve sosyal çevrenin önemi,
- Çocuk-yetişkin ilişkileri,
- Çocukların birbirleriyle iş birliği,
- Dil öğrenme,
- Öğretmenlerin çocuk gelişimine etkisi,
- Nesne, materyal ve olaylara somut yaşantılar (14).

Vygotsky'nin teorisinden türeyen diğer bir anahtar da yapı iskelesi (scaffolding) dir. Yapı iskelesi öğrenme sürecinin en erken döneminde başlamalı ve desteklenerek devam etmelidir. İlerledikçe bu destek azaltılmalı ve gücü yetmeye başlar başlamaz sorumluluk çocuğa bırakılmalıdır. Örnek olarak annenin çocuğuna yemek yemeyi öğretirken çatalı tutması verilebilir. Sonrasında çocukla birlikte çatalı tutmaya başlayan annenin zamanla çocuğun çatalı ile kendi kendine yemek yemesini sağlamasıdır. Çocuğun öğrenmekte zorlandığı bir işi basitleştirmekte kullanılabilir (32).

2.6. Ebeveyn Tutumu ve Sınıflandırılması

Çocuklar büyüdükları ortamda ailelerinden gördüğü yetiştirme tutumları onların kişiliğini benlik algılarını ve çevresindeki bireylerle olan iletişimlerine etki etmektedir. Ebeveynler çocuklarına sergiledikleri tutum ve davranışlar ile çocukların duyarlı, sorumluluk sahibi, mutlu veya sorumsuz, mutsuz ve kaygısız bireyler haline getirebilmektedirler. Çocuklar ailelerinden gördükleri tutumların sonuçlarını çevresindeki diğer bireylere yansıtacakları için sağlıklı bireylerin büyümesinde anne ve babanın üstüne düşen sorumluluk çok büyüktür. Ebeveynlerin çocuğa olan yaklaşımı, büyüme ve gelişmesinde, sosyal gelişiminin temellerinin atılmasında oldukça etkilidir (9).

Bireylerin çocukluk dönemindeki anne ve baba tutumları, birey üzerindeki göz ardı edilemez etkisi nedeniyle benlik ve kişilik özellikleri, psikolojik ve sosyal iyilik hali ve dolayısıyla psikolojik ve sosyal rahatsızlıklarını etkilemekte varlığını sürdürmektedir (13). Ebeveynler çocukları için ilk rol modellerdir ve birbirlerine olan davranışları kadar çocuklarına olan davranışları da çok önemlidir. Literatür incelendiğinde her ailede farklı olan tutumların her çocuğun farklı temel davranış ve kişilik özelliklerine sahip olduğu savunulmuştur (5, 33).

Ebeveyn tutumları genel anlamda incelendiğinde olumlu, demokratik, dengeli tutumlar sergilenen ailelerde yetişen çocukların daha olumlu, kararlı, sevecen ve kaygısız yetiştiği ancak olumsuz tutumların sergilendiği ailelerde yetişen çocukların ise mutsuz, kaygılı ve olumsuz davranış özelliklerine sahip olduğu görülmüştür. Bunlara yönelik ebeveyn tutumları 7 başlıkta incelenmiştir. Bunlar; demokratik, aşırı koruyucu ve müdahaleci, aşırı otoriter ve baskın, tutarsız, aşırı hoşgörülü, mükemmeliyetçi ve reddedici ebeveyn tutumlarıdır (33).

2.6.1. Demokratik ebeveyn tutumu

Çocukların kişilik gelişimleri için en uygun ve sağlıklı olan tutum demokratik ebeveyn tutumudur. Bu tutumda ebeveynler çocuklarına koşulsuz saygı ve sevgi sunarlar. Çocuklarının bir birey olduğunu kabullenirler. Çocuklarını denetlemeyi ve ihtiyaçlarını karşılamayı ihmal etmezler ancak bunu yaparken çocuklarına bir koşul sunmazlar ve onların özgüvenini sarsacak bir harekette bulunmazlar. Demokratik ailelerde bireysellik ve bağımsız düşünme önemlidir. Ebeveynler çocuklarını düşüncelerini ifade edebilmeleri için cesaretlendirir ve düşüncelerini önemserler. Kuralları birlikte belirler ve iletişim kanalları karşılıklı, sıcak ve açıktır. Bu tutumu benimseyen ailelerde davranışlar kararı, tutarlı ve güven vericidir. Belli sınırlar içerisinde çocuklara bazı davranışlar serbest bırakılır ve böylece sorumluluk duygusunun gelişmesine uygun ortam hazırlanmış olur. Bu ortamda çocuk kendini rahat, güvende hisseder ve duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilir. Özgüveni gelişir, iletişim becerisi artar, karar verebilir, akademik ve iş hayatında başarılı olur. Her çocuğun kendine özgü bir gelişim gösterdiğini bilir ve buna yönelik destekler. Bu destekle çocuk yeteneklerini daha iyi öğrenir ve geliştirir, kendini gerçekleştirebilir. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde demokratik tutum sergilenen ailelerde yetişen çocukların daha kararlı, bağımsız ve kendini yönetebilen

bireyler olduğu ve çeşitli durumlar karşısında güçlük yaşamalarının daha az olduğu vurgulanmıştır (34).

2.6.2. Aşırı koruyucu ve müdahaleci ebeveyn tutumu

Bu tutumun sergilendiğı ailelerde yetişen çocuklar çok fazla kontrol altındadır ve çocuğa aşırı ve gereksiz özen gösterilir. Ebeveynler çocukların üzerine titrerler ve onların en ufak bir şeyden zarar görmesinden korkarlar. Böyle bir ailede yetişen çocuklar olaylara hep dışarıdan bakarlar, genellikle seyirci konumunda olurlar. Kararları ailesi alır, karar vermede güçlük çeker, özgüveni gelişmemiştir. Amaçlarına ulaşmaları için hep başkalarına ihtiyaç duyarlar ve hayatlarının her anında problemlerini başkalarının çözmesini beklerler, bunu alışkanlık haline getirirler (9).

Aşırı koruyucu ve müdahaleci ebeveyn tutumu sergileyen ebeveynler çocuğun hareketlerini fiziksel olarak kısıtlar ve fiziksel olarak rahatlamasını mümkün kılmaz. Bu çocuklarda aileye bağımlılık artar ve korku yüklü, kaygılı bir çocuk yetişmesine neden olurlar (35).

Koruyucu ebeveyn tutumunda, anne ve babalar çocuğu devamlı korumaya yönelirler, çocukların her hareketini denetler ve müdahale ederler. Çocukların yapabileceğı basit bir işi bile ebeveyn yapar ve çocukların basit bir beceriyi uygulayarak öğrenmesinin önüne geçilir. Her konuda olması gerekenden fazla bir müdahale vardır ve bunun sonucunda çocuk kendine yetemez, özgüveni gelişemez ve kendilerine güvenemezler. Kendi kararlarını kendi veremeyen çocuklar olur. Bu durum onların psikolojik ve sosyal açıdan sağlıklı olmalarına sebep olur. Her konuda müdahaleci olan anne ve baba sosyal gelişimini etkilediğı için birey girişimci olmakta zorlanır ve hiçbir konuda fırsat verilmeyen, duygusal açıdan kırgınlıkla dolu bir birey haline gelir. Anne ve babanın takındığı bu yanlış tutum nedeniyle çocuk büyüdüğünde bu koruyucu tutumu eşinden de bekler hale gelir. Sorumluluk verilmeyen çocuklar, sorumluluk alamayan bireylere dönüştüğü için akademik ve iş hayatında hatta ileride kuracağı aile hayatında da büyük sıkıntılar ile karşılaşabilmektedir. Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin yetiştirdiğı çocuklar istediğı kimlik ile istenen kimlik arasında sürekli çatışma yaşayabilir. Ebeveynlerin çocuklarına sağladığı sözde sağlıklı yetiştirme ortamı ama aslında olan elverişsiz yetiştirme ortamı çocukların kaygı ve olumsuz psikolojik davranışlar sergilemesine yol açmaktadır (34, 36).

2.6.3. Aşırı otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumu

Otoriter ve ebeveyn tutumu çocuğun kişiliğini önemsemeyen ve kendine olan güvenini kaybetmesine sebep olan bir tutumdur. Çocuk, ebeveynin tutumu yüzünden her kurala uymak zorunda bırakılır. Baskı altında büyüyen çocuk sessiz, nazik ve dürüst olmasına karşın silik ve çekingen bir karaktere sahiptir, başkalarından kolayca etkilenir. Bu tutumu sergileyen ebeveynler zorla denetler ve sevgiyi esirgeme yoluyla otorite kurarlar. Daima denetleme altında olan çocuk hangi hareketine nasıl tepki alacağını bilemediğinden hep kaygılı olur. Böyle ailelerde yetişen çocuklar problem oluşturacak davranışlar sergilemez, bu tür davranışlara katılmaz ve istenilen bir okul başarısına sahiptir ancak aynı zamanda benlik saygısı düşük, kaygıları yüksek, depresyona girme olasılıkları yüksek ve problemlerle baş etme becerisi düşük olur. Otoriter tutumun hâkim olduğu ailelerde kurallar kesin ve katı yargılarla uygulanır ve çocukla iletişime geçilmez, çocuğun kendisini ifade etmesine müsaade edilmez. Bu tutumu sergileyen aileler kontrolü ellerinden bırakmamak için çocuğa devamlı baskı yaparlar. Bu nedenle bu ailede büyüyen çocuklar hep korku ve kaygı hissederler (34).

Otoriter tutum ile çocuğu daima baskı altında bırakan ebeveynler, koydukları tutuma uymayan çocuklara ağır cezalar verir. Çocuk anne ve babaya boyun eğer. Bu yöntem anne babaya göre disiplin yöntemidir. Bu tutumda verilen cezalar genel olarak suç ile orantılı değildir. Cezada aşırıya kaçılabilir. Azarlama, bağırma, dövme, kınama, ayıplama, odaya kapatıp yalnızlaştırma en sık rastlanan ceza çeşitleridir. Otoriter anne ve babalar çocuklarının duygu ve düşüncesine önem vermez, karşılıklı ilişkiler hep gergindir ve anne babadan çekinilir. Yaptığı her davranış ve attığı her adımında yanlış yapma korkusu vardır. Çünkü her yanlış hareketi azarlanır ve cezalandırılır. Bu tarz ailelerde yetişen çocuklar fazlasıyla ürkek yetişir. Çevresindeki diğer bireylerle iletişim kurmakta zorlanırlar, aşağılık duygusu geliştirmekte ve ağır psikolojik sorunlar yaşayıp isyankâr olabilirler. Bu tutum çocuğun kendisine olan saygısını azaltacağı için sosyal bir yaşama sahip olamaz, pasiftir ve arkadaşlık kuramaz. Suça sürüklenebilir. Okuldan eve kaçmalar olabilir kısacası çocuk içten bir sevgi ve saygı görmediği için kendisine olan güven duygusu engellenmekte ve dış otoriteye bağımlı hale gelmektedir (37-41).

2.6.4. Tutarsız ebeveyn tutumu

Tutarsız ebeveyn tutumunda anne ve baba aynı fikirde değildir ve düşünce ayrılıkları vardır. Durum ve olaylara farklı tavırlar sergilemelerinin sebebi fikir ayrılıklarına sahip olmalarıdır. Çocuğun ne zaman, nerede, hangi davranışı sergileyeceğinin belirsiz olması da bu tutuma bağlıdır. Çocuk hareketlerini kime ve neye göre sergileyeceğini bilememektedir. Bugün problem olmayan davranış yarın problem olarak kabul görüyorsa, annenin onay verdiğine baba hayır diyorsa veya babanın izin verdiği duruma anne sert bir tepki veriyorsa bu ailede tutarsız tutum hakimdir diyebiliriz. Disiplin vardır ancak hangi durum ve zamanda uygulanır belirsizdir. Aşırı hoşgörü ile sert tepki, cezalandırma arasında değişmektedir. Çocuk buna bağlı olarak hangi davranışına nasıl tepki alacağını bilemez, istenilen ve istenmeyen davranışları öngörmez. Ebeveynlerinin ruh haline göre davranışlarını ayarlamaya özen gösterir. Bu tutumun hâkim olması anne ve babanın günlerinin birbirini tutmaması, eğitim farkı veya ceza anlayışlarının farklı olmasından kaynaklanır. Diğer bir deyişle bazı anlarda anne babalar tarafından ciddi tepkiler verilirken, aynı anlar için başka bir gün anlayış gösterilmesi hakimdir. Bu da çocuk için kafa karışıklığına sebep olur. Bu tutumda büyüyen çocuklar tedirgin, kuşkulu, güvensiz, dengesiz ve tutarsız kişilik özelliklerine sahiptir. Bu tutarsız tutum sadece ebeveynler arasında değil de tek bir ebeveyn için de görülebilir. Örneğin annenin bir olay karşısında önce çok büyük tepki verip sonrasında çocuktan özür dilemesi de tutarsız tutum olarak değerlendirilir. Çocukta bu durum iç çatışma, ölçsüz bir yapının meydana gelmesine sebebiyet vermektedir (42-44).

2.6.5. Aşırı hoşgörölü ebeveyn tutumu

Aşırı hoşgörölü ebeveyn tutumu sergileyen ailelerde anne ve baba çocuğa karşı sevecen ve sıcakkanlıdır ancak çocuklar kontrol edilmediği için ihmal edilmeleri bile söz konusu olabilir. Çocuklar kararlarını kendileri alır ve canlarının istediği her şeyi yaparlar (45). Bu tutumun hâkim olduğu aile ortamında çok fazla abartılmış bir sevgi gösterisi ve sağlıksız ebeveyn-çocuk iletişimi vardır. Çocuğa sınırsız haklar verilmiştir (46).

Bu tutumu benimseyen anne ve babalar çocukların kararlarını kendilerinin almasına izin verirler, çocuğun davranışlarına hiçbir sınırlama getirmezler ve bu

durum ihmale varan hatalı davranışları bile hoşgörü ile karşılmasına sebep olmaktadır. Aşırı hoşgörölü bir tutumda büyüyen çocuklar kasıtlı olarak çevreye zarar verseler bile ailelerinden bu durumun yanlış olduğuna dair bir tepki görmezler. Çocuklar kendilerini güvensiz hisseder, benmerkezci ve saldırgan olurlar. Yaptığı her davranışı doğru kabul eder ve hatalarını başkalarına bağlarlar. Büyürken sınır nedir öğrenemediği için iş birliği halinde çalışamaz ve bu nedenle sosyal ilişkileri sağlıklı olmaz. Doğru ve yanlış öğretilse bile yanlış davranışa tepki verilmediği için doğruyu öğrenemez ve düzensiz bir denetleme olduğu için doğru davranışı kazanamaz. Yaşamaları gereken deneyimleri yaşamadıkları ve hatalarının sorumluluklarını almadıkları için sosyal hayatın içinde çoğunluğa uyumda zorlanırlar ve beceriksiz, uyumsuz kabul edilirler (47).

Bu tutumda çocuk özgürce hareket etmekte ve denetime tabi değildir. Çocuk davranışlarına tepki alamadığı için anne ve babasının ona karşı ilgisiz olduğunu düşünmesine yol açabilir. Bu rahatlığı girdiği her ortamda bulamayacağı için çocuk tedirgin ve huzursuz olurlar (9).

2.6.6. Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumu

Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumunu sergileyen anne ve babalar kendilerinin içinde kalan ukdeleri ve kendilerinin beceremediklerini çocuklarından beklerler ve bunun sorumluluğunu çocuklarına yüklerler. Her şeyi mükemmel yapmaları istenir. Bu tutumda ebeveynler çocuklarından kapasitelerinin üzerinde bir başarıya ulaşmalarını beklerler ve bunu katı bir tutumla beklerler. Çocuk ise bu baskı altında başarı gösteremez ise başarısızlık ve güvensizlik hisseder (9).

Bu tutumda büyüyen çocuklar anne ve babaları tarafından daima eleştirilir ve bu çocuklara sevgi, ilgi, takdir edilme gibi ihtiyaçları ancak bir başarı gösteriliğinde verilir. Başarının onaylanma getirdiğini gören çocuk mükemmeliyetçi bir özelliğe sahip olur. Kendi gösteremediği başarıyı çocuklarından bekleyen ebeveynler çocukların ilgi ve isteklerini önemsemez ve onlar adına plan yapar ve karar alırlar. Eğer ki çocuk bu başarıyı gösterecek kapasitede değil ise bu baskı altında ezilecek ve kendini aşağılık kompleksine sokacaktır. Mükemmeliyetçi ebeveynler ile yetişen çocuk bağımsız olma duygusunu geliştiremez ve arkadaşlık kurmakta zorlanır. Sınavlarda anne ve babanın istediği başarıyı sergileyemeyen çocuk sınavlara kaygı ile girer ve zamanla başarısını daha da düşürmeye başlar. Daima eleştiri altında,

baskı ile başarıya zorlanan çocukların genellikle ulaşılması zor ve imkânsız hedefleri vardır. Amacına ulaşamayan çocuk, bu duruma bağlı olarak suçluluk, kaygı, kararsızlık, özgüven eksikliği ve yetersizlik gibi baş etmesi zor duygu ve düşüncelere sürüklenmiş olur. Bu durum çocuğun akademik ve iş başarısını oldukça olumsuz yönde etkilerken aynı zamanda psikolojik rahatsızlıklara sahip olmasına sebebiyet verir (48, 49).

2.6.7. Reddedici ebeveyn tutumu

Reddedici ebeveyn tutumunu benimseyen anne ve babalar çocukların karşı ilgisiz, çocuklarının maddi ve manevi isteklerini görmezden gelen, sevgi ve şefkati yetersiz, kontrol etmeyen ebeveynlerdir. Çocuklarını yönlendirmez ve davranışlarını sınırlandırmazlar, kendi haline bırakarak büyümelerini beklerler. Anne ve baba umursamazdır. Ebeveynler ile çocuk arasında iletişim kopukluğu vardır. Çocuğu yalnız bırakırlar ve aileden dışlarlar. Ebeveynlerin çocuklarını aileden dışlaması, istememesi ve ilgisiz bırakması birçok psikososyal sorunlara sebep olur. Çocuk üzerinde en çok hasar bırakan tutum ilgisiz ve sevgisiz bırakmadır. Reddedici ebeveyn tutumu çocukları kindarlığa, düşmanlık ve endişe duygularına kapılmasına neden olur ve kavgacı, isyankâr ve suç işlemeye eğilimli olabilirler. Aynı zamanda ilgisiz ve reddedici tutum sergileyen anne ve baba tutumuna maruz kalan çocuklarda kendine güvensiz, olumsuz bir benlik kavramı geliştirmesine neden olur. Kendini yönlendirmede zorlanan çocuk, doğru karar veremez ve kendini boşlukta hisseder. İlgiye muhtaç hale gelir ve çevresindeki herkesten ilgi bekler hale gelir. ca, ilgisiz anne-baba tutumu çocuğun kendine güvensiz ve olumsuz bir benlik kavramı geliştirmesine neden olmaktadır (13, 36, 50).

Bu tutumu benimseyen anne ve babalar çocuğu görmezden gelir ve onu yalnız bırakırlar. Çocuk kendi başının çaresine bakmaya çalışır ancak doğru kararlar veremediği ve henüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu için fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan sağlıklı bir yapıya sahip olurlar (9).

2.7. Ebeveyn Tutumunun Önemi

Çocuklar iletişim halinde olduğu kişilerden etkilenebilir ve buna bağlı olarak ilk iletişim kurduğu ve uyum sağlamaya çalıştığı ilk ortam aile ortamıdır. Çocukların

bilişsel, toplumsal ve duygusal açıdan gelişebilmesi için yeni bilgileri öğrenmesini sağlayan ilk eğitimcileri anne ve babadır. Bu sosyal ortamda en yalın ve geniş olan aile içi iletişimi anne ile kurmaktadır. Anne çocuk ilişkisi kişilik gelişimindeki en önemli bileşendir. Çocukların gelişim evreleri göz önüne alındığında daha fazla sorumluluk üstlenen annelerin çocuklar üzerindeki tutum ve davranışları, çocukların kişilik yapısını daha çok etkilemektedir (5, 51).

Çocukların gelişim dönemlerinde karşılaştığı tutum ve davranışlar bir sonraki gelişim dönemini, yetişkinlik dönemini etkilediği için doğru tutum ile büyütmek önem arz eder. Çocukların akademik ve iş başarısını, arkadaşlık ve aile hayatını doğrudan etkileyen ebeveyn tutumları bir sonraki neslinde sağlıklı olması için oldukça etkilidir (7).

2.8. Ebeveyn Tutumlarının Bilişsel Gelişime Etkisi

Annelerin sergilemiş olduğu çocuk yetiştirme tutumları kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde önemli rol oynamaktadır. Annelerin hoşgörülü olması, dinlemeyi seven, açıklama yapmayı benimseyen tutumları çocukların girişimciliğini destekler. Annenin hem çocukla hem de çevre ile olan iletişimi ve tutumu çocuk tarafından model alınır. Bu sayede kişilik ve bilişsel gelişimi desteklenir (7).

Çocukların aile ortamı ve ebeveyn tutumları yetişmekte olan bireyin benliğini, psikolojik iyi halini ve dolayısıyla yetişkinlik sürecinin üzerinde yadsınamaz etkisi nedeniyle mutlaka ele alınmalıdır (13). Sağlıklı ebeveyn tutumu, düzgün iletişim ve ailenin çocuğun bilişsel gelişimini destekleyici olması çocuğun bilişsel gelişimi ve refahı için oldukça önemlidir (11).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma, okul öncesi dönem (3-6 yaş) çocuğuna sahip sağlık personeli annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların bilişsel gelişim becerisi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, tanımlayıcı çalışma olarak gerçekleştirildi.

3.2. Araştırma Hipotezleri

1. **H₁:** Annelerin eğitim durumuna göre çocuk yetiştirme tutumları arasında fark vardır.
2. **H₁:** Annelerin eğitim durumuna göre çocukların zihinsel gelişim puanları arasında fark yoktur.
3. **H₁:** Annelerin medeni durumuna göre çocuk yetiştirme tutumları arasında fark yoktur.
4. **H₁:** Annelerin medeni durumuna göre çocukların zihinsel gelişim puanları arasında fark vardır.
5. **H₁:** Aile yapısına göre annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında fark yoktur.
6. **H₁:** Aile yapısına göre çocukların zihinsel gelişim puanları arasında fark yoktur.
7. **H₁:** Annelerin çocuk yetiştirme tarzları çocukların zihinsel gelişim düzeyleri arasında fark vardır.

3.3. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma, Zonguldak ilinde bulunan Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi'nin tüm birimlerinde Nisan-Temmuz 2022 tarihleri arasında aktif çalışan 102 anne ile yapıldı.

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi'nde Nisan-Temmuz 2022 tarihleri arasında, tüm birimlerde çalışan toplam 685 kadın sağlık personeli oluşturdu. Evrendeki 685 kadın sağlık personelinin 356'sı hemşire,

40'ı doktor, 159'u sağlık teknikeri ve 130'u tıbbi sekreterdi. 583 kadın sağlık personeli araştırma kriterlerini karşılamadığı ve araştırmaya katılmayı kabul etmediğinden dolayı örneklem dışında bırakıldı. Araştırmanın örneklemine ise araştırma kriterlerini karşılayan ve veri toplama sürecinde aktif çalışan 102 kadın sağlık personeli anne oluşturdu.

Örneklem dahil edilme kriterleri:

- ZBEÜ Hastanesi'nde çalışan kadın sağlık personeli olmak
- 3-6 yaş arası çocuğa sahip olmak
- Araştırmaya katılmayı kabul etmek

Örneklem dışı bırakılma kriterleri:

- 3-6 yaş arası çocuğa sahip olmamak
- Araştırmaya katılmayı kabul etmemek

Örneklem, basit rastgele örneklem yöntemi kullanılarak belirlendi

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N - 1) + t^2pq}$$

N: evrendeki birey sayısı

n: örneklem alınacak birey sayısı

p: incelenen olayın görölüş sıklığı

q: incelenen olayın görölmeyiş sıklığı

t: belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer

d: olayın görölüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ sapma

$$n = \frac{(685)(1.96)^2(0.1)(0.9)}{(0.05)^2(685 - 1) + (1.96)^2(0.1)(0.9)}$$

n=116 minimum toplam olgu miktarı

Araştırmaların %80 güce sahip olması gerekir ve çalışmanın gücü $1 - \beta$ ($\beta =$ II. Tip hata olasılığı) olarak ifade edilir. Çalışmamızda toplamda 685 kadın sağlık çalışanı arasında $\alpha=0.05$ düzeyinde %80 güç elde etmek için çalışmaya alınacak olgu

sayısının 116 olarak saptandı. Ancak araştırma sürecinde aktif çalışmayan ve araştırmaya katılmak istemeyenler olduğundan dolayı 102 kişiye ulaşılmıştır.

3.5. Veri Toplama Araç ve Gereçleri

Kişisel Bilgi Formu

Ebeveynlere ve çocuklara ait sosyodemografik özellikler ile ilgili bilgilerin bulunduğu dokuz sorudan oluşan form araştırmacı tarafından güncel literatür ışığında hazırlandı (52, 53).

Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ)- A Formu

Özyürek tarafından okul öncesi çocuğa sahip olan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını tanımlamak amacıyla geliştirilmiş olan ölçek tamamı olumlu ifade içeren 38 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir (46). Ölçekte her bir maddeye 1 ve 5 arasında puanlar verilmiştir. Puanlama; 5, 4, 3, 2, 1 şeklindedir. Ölçeğin toplam puanı yoktur ve ölçek 3 alt boyuttan oluşmuştur. Her alt boyuttan alınan yüksek puan o tutumun baskın olduğunu gösterir. Soruların alt boyutlara göre dağılımı şu şekildedir;

- Demokratik Tutum 15 Madde (1, 4, 10, 13, 14, 21, 24, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 38. Maddeler)
- Baskıcı ve Otoriter Tutum 12 Madde (2, 6, 7, 9, 18, 22, 23, 25, 26, 30, 31, 35. Maddeler)
- Aşırı Hoşgörülü Tutum 11 Madde (3, 5, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 27. Maddeler)

ABTÖ 1. faktörüne (Demokratik Tutum) ait alpha değerinin 0.87, 2. Faktörüne (Baskıcı ve Otoriter Tutum) ait alpha değerinin 0.77 ve 3. faktörüne (Aşırı Hoşgörülü Tutum) ait alpha değerinin 0.72 olarak bulunduğu görülmektedir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyonları 1. faktör için 0.82, 2. faktör için 0.70 ve 3. faktör için 0.77 olarak belirlenmiştir (46).

Marmara Gelişim Ölçeği (Bilişsel Gelişim Alt Ölçeği)

Bu ölçek 3-6 yaş çocuklarının bilişsel, dil, sosyal, duygusal, fiziksel gelişim alanlarına göre gelişimsel özelliklerini belirlemek amacıyla Oktay ve Bilgin (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin puanlanması 5’li dereceleme ölçeğine göre düzenlenmiştir (1=hiç yapamaz, 2=çok az yapar, 3=biraz yapar, 4=çoğunlukla yapar, 5=her zaman yapar). Ölçek toplam altı alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; Özbakım Becerilerinin Gelişimi Ölçeği 40 soru, Duygusal Gelişim Ölçeği 19 soru, Sosyal Gelişim Ölçeği 44 soru, Dil Gelişimi Ölçeği 76 soru, Zihinsel Gelişim Ölçeği 53 soru, Bedensel Gelişim Ölçeği 73 sorudan oluşmaktadır. Özbakım Becerilerinin Gelişimi Ölçeği “Kendine ait eşyalarını toplar”, Duygusal Gelişim Ölçeği “Kendi ile ilgili kızgınlık, mutluluk, sevgi gibi duygularını belli eder”, Sosyal Gelişim Ölçeği “Kendine ait sorulara cevap verir (örn; adını soyadını söyler)”, Dil Gelişimi Ölçeği “Üç dört kelimelik cümle kurar”, Zihinsel Gelişim Ölçeği “Birebir eşleme yapar”, Bedensel Gelişim Ölçeği “Kalın ipe iri boncuk dizer” şeklinde maddeler içermektedir.

Ölçeği oluşturan altı boyut birer alt ölçek olduğundan her alt ölçek için geçerlik ve güvenirlik analizleri ayrı yapılmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayısı.76-.97 olup test – tekrar test toplam puanları arasında yapılan korelasyon testi $r=0.29$ ile 0.05 anlamlılık düzeyindedir. Madde analizleri için yapılan iç tutarlılık hesaplamaları Cronbach Alfa değeri 0.89 sonucunu vermiştir. Ölçek, Maksimum 0.89 , Minimum 0.87 güvenirliğe sahiptir. Bu sonuçlara göre ölçek geçerli ve güvenilirlerdir. Madde kalan, madde toplam ve madde ayırt edicilik analizleri ölçekteki tüm maddelerin 0.01 düzeyinde anlamlı sonuçlar verdiğini göstermiş ve ölçekten madde çıkarılmamıştır (54).

3.6. Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri çevrimiçi ortamda toplandı. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversite Hastanesi’nde çalışan, 3-6 yaş arası çocuğa sahip sağlık personeli annelere araştırmanın neden ve nasıl yapılacağı hakkında bilgi yine çevrimiçi ortamda verildi ve araştırmayı kabul eden katılımcıların çevrimiçi ortamda onamları alındı.

Çalışma sürecinde ulaşılan 127 annenin 102’sinin örnekleme dahil edilme kriterlerine uygun olduğu belirlendi. Veri toplama sürecinde 15 anne aktif

çalışmadığı ve 10 anne de araştırmaya katılmayı kabul etmediği için çalışmaya alınmadı.

Alınan tüm bilgilerin gizli tutulacağı, bilgilerin bilimsel amaçla kullanılacağı katılımcılara açıklandı. Katılıma gönüllü olan sağlık personeli annelere “Kişisel Bilgi Formu”, “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği” ve “Marmara Gelişim Ölçeği” uygulandı.

3.7. Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkenlerini; “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ve “Marmara Gelişim Ölçeği”nden alınan puanlar oluşturmaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; yaş, eğitim durumu, evlilik yaşı, medeni hal, çalışılan bölüm, aile yapısı, çocuk sayısı, çocuğun kreşe gitme durumu oluşturmaktadır.

3.8. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler istatistik programına kodlanmış ve gerekli veri düzenlemesi analizlere başlamadan önce yapılmıştır. Demografik değişkenler için yüzde ve frekans analizleri kullanılmıştır. Medeni durum, aile yapısı ve eğitim düzeyine göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim puanlarının grup içlerinde minimum/maksimum değerleri, ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Medeni duruma göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim puanları arasında fark olup olmadığı bağımsız gruplar t testi ile incelenmiştir. Aile yapısına göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırılması bağımsız gruplar t testi ile; aşırı hoşgörölü tutum puanlarının karşılaştırılması ise Mann-Whitney U testi ile yapılmıştır. Eğitim düzeyine göre demokratik tutum ve zihinsel gelişim puanları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır. Parametrik post-hoc testi kullanılmamıştır. Eğitim durumuna göre baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarının karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Anlamli farkın kaynağını tespit etmek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Toplam demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim puanlarının minimum/maksimum değeri, ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim değışkenleri arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Zihinsel gelişimin demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum tarafından açıklanıp açıklanmadığına yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Verilerin analizi için güç analizinde GPower 3.1, diğer analizlerde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Fark analizlerinde anlamlılık değeri 0.05'tir. Korelasyon analizinde 0.05 ve 0.01 düzeyinde anlamlı korelasyonlar; çoklu doğrusal regresyonda 0.001 düzeyinde anlamlı katsayılar verilmiştir.

3.9. Etik Yaklaşım

Araştırma için planlama yapıldıktan sonra, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul'una başvuruldu. Etik kurul onayı (Bkz Ek 4) aldıktan sonra araştırmanın, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi'nde yapılabilmesi için kurum izni alındı (Bkz Ek 5). Örneklem grubuna dahil edilen kadın sağlık personellerine araştırma hakkında çevrimiçi ortamda açıklama yapıldı ve onamları alındı. Bilgilerin sadece bu çalışma için kullanılacağı, verilerin gizli kalacağı bildirildi.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırmanın tek merkezli yürütölmesi ve araştırma sırasında sadece aktif çalışan anneler ile sınırlı tutuldu.
- Araştırmanın 01.04.2022-31.07.2022 tarihleri arasında tamamlanması gerekmektedir. Araştırma bu süreler ile sınırlıdır.

4. BULGULAR

4.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcıların yaşları 26-30 arasında değişmekte olup, ortalaması 35.3 yıldır. Olguların %5.9'u 30 yaş altında iken; %46.1'i 31-35 yaş arasında, %38.2'si 36-40 yaş arası ve %9.8'i 40 yaş ve üzeridir. Olguların eğitim durumlarına göre %13.7'si lise, %22.5'i önlisans, %48'i lisans ve %15.8 'i lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların çalıştıkları birimlere bakıldığında ise %5.9'u pediatri/yenidoğan kliniğinde, %8.8'i pediatri/yenidoğan yoğun bakım ünitesinde, %25.4'ü yetişkin klinikte, %10.8'i yetişkin yoğun bakım ünitesinde ve diğer bölümlerde çalışanların ise %50.8 oranında olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Demografik Özellikler.

Değişken	Grup	n	%
Yaş	26-30	6	5.9
	31-35	47	46.1
	36-40	39	38.2
	40 Üzeri	10	9.8
Eğitim Düzeyi	Lise	14	13.7
	Önlisans	23	22.5
	Lisans	49	48.0
	Lisans Üstü	16	15.8
Çalışılan Bölüm	Pediatric/Yeni Doğan Klinik	6	5.9
	Pediatric/Yeni Doğan YBÜ	9	8.8
	Yetişkin Klinik	25	24.5
	Yetişkin YBÜ	11	10.8
	Diğer	51	50.8

4.2. Katılımcıların Aile Durumlarına Ait Demografik Bilgiler

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun evli olduğu (n=87, % 85.3); 26-30 yaş aralığında evlendikleri (n=57, % 55.9); 2 çocuğa sahip oldukları (n=61, % 59.8); çocuklarının çoğunlukla kreşe ya da anaokuluna gitmediği (n=73, % 71.6); çocuklarına büyük anne/büyük baba tarafından bakım verildiği (n=49, % 48.0) ve aile yapılarının çekirdek aile olduğu (n=87, % 85.3) görülmektedir.

Çalışmada medeni durum, aile yapısı ve eğitim düzeyine göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırılması için fark analizlerine; demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim değişkenlerinin arasındaki ilişkilerin incelenmesi için korelasyon analizine; zihinsel gelişim değişkeninin demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum değişkenleri tarafından açıklanıp açıklanmadığının belirlenmesine yönelik çoklu doğrusal regresyon analizlerine yer verilmiştir. Analizlere ait varsayımlar kontrol edilmiştir.

Tablo 2. Aile Durumuna Ait Demografik Bilgiler.

Değişken	Grup	n	%
Medeni Durum	Evli	87	85.3
	Bekar	15	14.7
Evlilik Yaşı	20-25	42	41.2
	26-30	57	55.9
	31-35	3	2.9
Çocuk Sayısı	1	34	33.3
	2	61	59.8
	3	7	6.9
Kreş/Anaokuluna Gitme Durumu	Evet	29	28.4
	Hayır	73	71.6
Çocuğa Bakım Veren	Anne/Baba	7	6.9
	Büyük Anne/Büyük Baba	49	48.0
	Bakıcı	46	45.1
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	87	85.3
	Geniş Aile	15	14.7

4.3. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Demokratik, Baskıcı/Otoriter ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması

Tablo 3. Medeni Duruma Göre Değişkenlerin Çarpıklık/Basıklık Değerleri.

Değişken	Medeni Durum	Çarpıklık	Basıklık
Demokratik Tutum	Evli	-0.36	-0.46
	Bekar	-0.16	1.72
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Evli	0.45	0.70
	Bekar	-0.40	2.42
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Evli	0.49	0.64
	Bekar	-0.12	0.82
Zihinsel Gelişim	Evli	0.58	0.26
	Bekar	1.07	2.37

Tablo 3 incelendiğinde evli ya da bekar olmaya göre değişkenlerin puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri açısından normal dağılıma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Medeni duruma göre demokratik, baskıcı/otoriter ve aşırı hoşgörülü tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırması Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Medeni Duruma Göre Demokratik, Baskıcı/Otoriter ve Aşırı Hoşgörülü Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması.

Değişken	Medeni Durum	n	Min.	Maks.	Ort±Std. Sapma	df	t	p
Demokratik Tutum	Evli	87	16.00	58.00	38.03±9.91	100	-1.69	0.094
	Bekar	15	21.00	64.00	42.73±10.00			
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Evli	87	21.00	50.00	32.79±5.32	100	-1.20	0.226
	Bekar	15	19.00	48.00	34.67±6.50			
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Evli	87	22.00	46.00	32.11±4.73	100	-1.94	0.055
	Bekar	15	26.00	44.00	34.67±4.50			
Zihinsel Gelişim	Evli	87	90.00	265.00	161.51±38.81	100	2.08	0.040*
	Bekar	15	98.00	213.00	139.67±28.03			

*p<0.05

Analiz sonuçlarına göre medeni duruma göre demokratik tutum ($t = -1.69$; $p > 0.05$), baskıcı ve otoriter tutum ($t = -1.20$; $p > 0.05$) ve aşırı hoşgörülü tutum ($t = -1.94$; $p > 0.05$) puanlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Evli katılımcıların çocuklarının zihinsel gelişim puan ortalamalarının ($X = 161.51$) bekar katılımcıların

çocuklarının zihinsel gelişim puanlarından ($X=139.67$) anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır ($t= 2.08$; $p<0.05$).

4.4. Aile Yapısına Göre Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Demokratik ve Baskıcı/Otoriter Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması

Tablo 5. Aile Yapısına Göre Değişkenlerin Çarpıklık/Basıklık Değerleri.

Değişken	Aile Yapısı	Çarpıklık	Basıklık
Demokratik Tutum	Çekirdek	-0.28	-0.24
	Geniş	-0.64	0.72
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Çekirdek	0.17	0.56
	Geniş	0.70	1.58
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Çekirdek	0.22	-0.07
	Geniş	1.94	6.33
Zihinsel Gelişim	Çekirdek	0.67	0.38
	Geniş	1.02	1.20

Aile yapısına göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve zihinsel gelişim puanlarının çekirdek ve geniş aile gruplarında normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Aşırı hoşgörülü tutum puanları ise grup geniş aile grubunda normal dağılıma sahip değildir.

Tablo 6. Aile Yapısına Göre Demokratik ve Baskıcı/Otoriter Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması.

Değişken	Aile Yapısı	n	Min.	Maks.	Ort±Std. Sapma	df	t	p
Demokratik Tutum	Çekirdek	87	16.00	64.00	38.54±10.12	100	-0.45	0.655
	Geniş	15	21.00	57.00	39.80±9.63			
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Çekirdek	87	19.00	46.00	32.71±5.35	100	-1.58	0.117
	Geniş	15	24.00	50.00	35.13±6.17			
Zihinsel Gelişim	Çekirdek	87	90.00	265.00	159.87±36.80	100	1.01	0.316
	Geniş	15	98.00	261.00	149.13±45.27			

Tabloya bakıldığında aile yapısına göre demokratik tutum ($t=-0.45$; $p>0.05$), baskıcı ve otoriter tutum ($t= -1.58$; $p>0.05$) ve zihinsel gelişim ($t= 1.01$; $p>0.05$) puan ortalamalarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Aşırı hoşgörölü tutum puanlarının aile yapısı kategorileri için normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Aile Yapısına Göre Aşırı Hoşgörölü Tutum Puanlarının Karşılaştırması.

Değişken	Aile Yapısı	n	Min.	Maks.	Ort±SS	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Aşırı Hoşgörölü Tutum	Çekirdek	87	22.00	44.00	32.46±4.85	51.57	4487.00	646.00	-0.06	0.951
	Geniş	15	26.00	46.00	32.67±4.39	51.07	766.00			

Çekirdek aileye ya da geniş aileye sahip olma açısından aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (U= 646.00; p>0.05).

4.5. Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Değişkenlerin Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Demokratik ve Baskıcı/Otoriter Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırması

Tablo 8. Eğitim Düzeyine Göre Değişkenlerin Çarpıklık/Basıklık Değerleri.

Değişken	Eğitim Durumu	Çarpıklık	Basıklık
Demokratik Tutum	Lise	1.02	1.33
	Önlisans	-1.15	1.41
	Lisans	-0.51	-0.29
	Lisansüstü	-0.48	0.10
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Lise	2.08	5.73
	Önlisans	-0.39	-0.80
	Lisans	-0.14	-0.05
	Lisansüstü	0.08	1.10
Aşırı Hoşgörölü Tutum	Lise	2.31	7.02
	Önlisans	-1.13	0.91
	Lisans	0.53	-0.15
	Lisansüstü	1.21	1.87
Zihinsel Gelişim	Lise	0.90	0.35
	Önlisans	0.32	0.17
	Lisans	0.52	0.22
	Lisansüstü	1.03	0.76

Lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü gruplarında demokratik tutum ve zihinsel gelişim puanları normal dağılıma sahipken; baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarında lise grubunda kritik eşığı aşan değerler olduğu görölmektedir. Baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanları için normal dağılım şartının tüm gruplarda sağlanmadığı söylenebilir.

Tablo 9'da eğitim düzeyine göre değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları gösterilmiştir.

Tablo 9. Eğitim Düzeyine Göre Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapmaları.

Değişken	Eğitim Durumu	Min.	Maks.	Ort±SS
Demokratik Tutum	Lise	20.00	64.00	35.00±11.99
	Önlisans	19.00	52.00	41.74±8.01
	Lisans	16.00	56.00	37.55±9.58
	Lisansüstü	19.00	58.00	41.25±11.22
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Lise	24.00	48.00	30.71±5.88
	Önlisans	26.00	40.00	34.04±4.16
	Lisans	21.00	43.00	32.57±5.06
	Lisansüstü	19.00	50.00	35.25±7.39
Aşırı Hoşgörölü Tutum	Lise	29.00	44.00	32.79±3.68
	Önlisans	24.00	39.00	33.22±3.98
	Lisans	22.00	43.00	31.67±5.32
	Lisansüstü	27.00	46.00	33.69±4.76
Zihinsel Gelişim	Lise	12.00	261.00	175.93±37.86
	Önlisans	104.00	214.00	147.09±26.88
	Lisans	90.00	265.00	161.49±40.40
	Lisansüstü	98.00	246.00	149.19±40.57

Tablo 9 incelendiğinde en yüksek ortalama puanların demokratik tutum için 41.74 ile önlisans grubunda, baskıcı ve otoriter tutum için 35.25 ile lisansüstü grubunda, aşırı hoşgörölü tutum için 33.69 ile lisansüstü grubunda ve zihinsel gelişim için 175.93 ile lise grubunda olduğu görölmektedir.

Eğitim düzeyine göre demokratik tutum ve zihinsel gelişim puanlarının karşılaştırılması Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Eğitim Düzeyine Göre Demokratik Tutum ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Karşılaştırılması.

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	f	p
Demokratik Tutum	Gruplar Arası	572.75	3	190.92	1.96	0.126
	Grup İçi	9561.56	98	97.57		
	Toplam	10134.31	101			
Zihinsel Gelişim	Gruplar Arası	9069.74	3	3023.25	2.15	0.098
	Grup İçi	137561.44	98	1403.69		
	Toplam	146631.18	101			

Analiz sonuçlarına göre demokratik tutum ($f= 1.96$, $p>0.05$) ve zihinsel gelişim ($f= 2.15$, $p>0.05$) puan ortalamaları lise, önlisans, lisans ve lisansüstü gruplarında istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır.

Tablo 11'de eğitim düzeyine göre baskıcı ve otoriter ve aşırı hoşgörülü tutum puanlarının karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 11. Eğitim Düzeyine Göre Baskıcı ve Otoriter ve Aşırı Hoşgörülü Tutum Puanlarının Karşılaştırılması.

Değişken	Grup	Sıra Toplamı	Sd	χ^2	p	Fark
Baskıcı ve Otoriter Tutum	Lise	33.18	3	8.82	0.032*	Lise<Önlisans
	Önlisans	58.72				Lise<Lisans
	Lisans	50.01				Lise<Lisansüstü
	Lisansüstü	61.72				
Aşırı Hoşgörülü Tutum	Lise	52.18	3	5.13	0.162	
	Önlisans	60.78				
	Lisans	45.13				
	Lisansüstü	57.06				

* $p<0.05$

Eğitim durumu gruplarında normal dağılıma sahip olmayan baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutum puanlarının karşılaştırılması için Kruskal-Wallis Testi yapılmıştır. Aşırı hoşgörülü tutum puan ortalamalarının eğitim durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($\chi^2= 5.13$; $p>0.05$). Baskıcı ve otoriter tutumun eğitim durumuna göre en az bir grupta istatistiksel olarak anlamlı farka sahip olduğu saptanmıştır ($\chi^2= 8.82$; $p>0.05$). Farkın kaynağını bulmak için baskıcı

ve otoriter tutum puanları gruplar arasında Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonuçlarına göre lise mezunu katılımcıların baskıcı ve otoriter tutum puan ortalamaları ($X = 30.71$) önlisans ($X = 34.04$), lisans ($X = 32.57$) ve lisansüstü ($X = 35.25$) gruplarının baskıcı ve otoriter tutum puan ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p < 0.05$). Diğer grupların baskıcı ve otoriter tutum düzeyleri açısından farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$).

4.6. Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Zihinsel Gelişim Puanlarına Ait Çarpıklık/Basıklık Değerleri ve Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

Tablo 12. Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Zihinsel Gelişim Puanlarına Ait Çarpıklık/Basıklık Değerleri.

Değişken	Çarpıklık	Basıklık
Demokratik Tutum	-0.31	-0.21
Baskıcı ve Otoriter Tutum	0.31	0.78
Aşırı Hoşgörülü Tutum	0.38	0.38
Zihinsel Gelişim	0.68	0.37

Tablo 12 incelendiğinde demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörülü tutum ve zihinsel gelişim puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri açısından normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

Çocuk yetiştirme tutumları ve zihinsel gelişim puanlarına ait betimsel değerler Tablo 13’de gösterilmektedir.

Tablo 13. Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Zihinsel Gelişim Puanlarına Ait Betimsel Değerler.

Değişken	Min.	Maks.	Ort±SS
Demokratik Tutum	20.00	64.00	35.00±11.99
Baskıcı ve Otoriter Tutum	19.00	52.00	41.74±8.01
Aşırı Hoşgörülü Tutum	16.00	56.00	37.55±9.58
Zihinsel Gelişim	19.00	58.00	41.25±11.22

Tablo 13'e göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim puan ortalamaları sırası ile 35.00 ± 11.99 , 41.74 ± 8.01 , 37.55 ± 9.58 , 41.25 ± 11.22 'dir.

Tablo 14'te çocuk yetiştirme tutumları ve zihinsel gelişim puanları arasındaki korelasyonlar verilmiştir.

Tablo 14. Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Zihinsel Gelişim Puanları Arasındaki Korelasyonların Dağılımı.

Değişken	1	2	3	4
Demokratik Tutum	-			
Baskıcı ve Otoriter Tutum	0.59**	-		
Aşırı Hoşgörölü Tutum	0.42**	0.69**	-	
Zihinsel Gelişim	-0.76**	-0.40**	-0.22*	-
*p<0.05	**p<0.01			

Tabloya göre zihinsel gelişim ve demokratik tutum ($p<0.01$), baskıcı ve otoriter tutum ($p<0.01$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($p<0.05$) arasında negatif anlamlı korelasyonlar olduğu saptanmıştır. Buna göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarının artması ile zihinsel gelişim puanlarının azaldığı ya da demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarının azalması ile zihinsel gelişim puanlarının arttığı ifade edilebilir. Demokratik tutum ile baskıcı ve otoriter tutum arasında ($p<0.01$); demokratik tutum ile aşırı hoşgörölü tutum arasında ($p<0.01$); baskıcı ve baskıcı otoriter tutum ile aşırı hoş görölü tutum arasında ($p<0.01$) pozitif ve anlamlı korelasyonlar mevcuttur. Annelerde demokratik tutum puanları arttıkça baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoş görölü tutum puanlarının arttığı; baskıcı ve otoriter tutum puanları arttıkça aşırı hoşgörölü tutum puanlarının arttığı söylenebilir. Tersî şekilde annelerde demokratik tutum puanları azaldıkça baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoş görölü tutum puanlarının azaldığı; baskıcı ve otoriter tutum puanları azaldıkça aşırı hoşgörölü tutum puanlarının azaldığı görülmektedir.

Regresyon analizi birden fazla varsayımı bulunan bir analizdir. Bu varsayımların karşılanması halinde regresyon analizi yapılabilmektedir. Veride uç değerlerin olmaması gerekmektedir. Cooks uzaklıklarının maksimum değerinin 1'den küçük olması veride uç değerlerin olmadığını gösterir. Histogram incelenerek

tahminlere ait hataların normal dağılıma sahip olup olmadığına bakılır. Eş varyanslılık varsayımı vardır. Eş varyanslılık varsayımı için ScatterPlot incelenir. Şekil dikdörtgen ise ve veriler grafik üzerine yayılım görülüyorsa eş varyanslılık varsayımı karşılanmıştır. Hataların birbirinden bağımsız olması gerekir. Hataların birbirinden bağımsız olduğunu Durbin-Watson değerinin 1-3 arasında olması gösterir. Çoklu bağlantılılık olmamalıdır. Çoklu bağlantılılık probleminin olmadığını değişkenler arasında 0.80'den büyük korelasyon olmaması veya VIF değerlerinin 10'dan küçük olması gösterir. Ayrıca regresyon denklemine giren değişkenlerin hepsi normal dağılıma sahip olmalıdır (55). Regresyon için gerekli örneklem büyüklüğü şartı ise analize giren değişken sayısının 10 ile 20 katı arasında verinin olmasıdır (56).

Cooks uzaklıklarının maksimum değerlerinin 1'den küçük olduğu görülmüş ve veride uç değer olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Histogram ve ScatterPlot incelenmiştir. Histogramın normal dağılım eğrisi şeklinde olduğu, ScatterPlot'un ise dikdörtgen şeklinde olduğu ve verilerin dikdörtgen üzerinde dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle tahminlere ait hatalar normal dağılıma sahiptir. Eş varyanslılık varsayımı sağlanmıştır. Durbin-Watson değeri 1.50 olarak bulunmuştur ve hatalar birbirinde bağımsızdır. Değişkenler arasında 0.80'den büyük korelasyon olmadığı korelasyon tablosunda, VIF değerlerinin 10'dan küçük olduğu regresyon tablosunda gösterilmiştir. Bu nedenle çoklu bağlantılılık probleminin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizine giren değişken sayısı 4'tür. Varsayıma göre 40 ile 80 arasındaki minimum veri olmalıdır. Bu nedenle yeterli veri alındığı görülmektedir.

Tablo 15'te zihinsel gelişimin açıklayıcılarına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 15. Zihinsel Gelişimin Açıklayıcılarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.

Değişken	B	Std. Hata	β	t	p	%95 Güven Aralığı		VIF
						Alt	Üst	
Sabit	244.98	17.47		14.02	0.000*	210.32	279.66	
Demokratik Tutum	-3.12	0.30	-0.82	-10.30	0.000*	-3.73	-2.52	1.54
Baskıcı ve Otoriter Tutum	0.08	0.69	0.01	0.12	0.908	-1.29	1.45	2.40
Aşırı Hoşgörülü Tutum	0.97	0.71	0.12	1.36	0.176	-0.44	2.39	1.92
R=0.771	R ² =0.582		f=47.842		*p<0.001			

Tablo 15'e bakıldığında baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörülü tutumun zihinsel gelişimin anlamlı açıklayıcılarının olmadığı görülmektedir. Demokratik tutumun ise zihinsel gelişimin negatif ve anlamlı bir açıklayıcısı olduğu saptanmıştır (R=0.771, R²=0.582, p<0.001). Demokratik tutum, zihinsel gelişimin %58.2'sini açıklamaktadır.

5. TARTIŞMA

Okul öncesi dönem çocuğuna sahip annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların bilişsel gelişim becerilerini incelemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular, literatürde yer alan çalışmalar ile beş başlık altında tartışıldı.

5.1. Araştırma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Tartışılması

Araştırma grubunda yer alan annelerin yaşlarına bakıldığında 26-40 yaş ve üzeri aralığında seyrettiği ve %46.1'inin 31-35 yaş aralığında olduğu, %48'inin lisans mezunu, %50.8'inin servis ve yoğun bakım ünitelerinin dışındaki alanlarda çalıştığı, %85.3'ünün evli, %59.8'inin 2 çocuk sahibi olduğu ve %85.3'ünün çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Tanıtıcı özelliklerinin bulgularını incelediğimizde literatür ile benzerlik göstermektedir (27, 53, 58).

5.2. Medeni Duruma Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Tartışılması

Analiz sonuçlarına göre medeni duruma göre demokratik tutum ($t = -1.69$; $p > .05$), baskıcı ve otoriter tutum ($t = -1.20$; $p > .05$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($t = -1.94$; $p > .05$) puanlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür incelendiğinde, Ayhan ve Kesicioğlu'nun idari personellerin çocuk yetiştirme tutumunu incelediği çalışmada medeni duruma göre demokratik tutumun fark göstermediğini ($p > .05$) saptanmıştır (52). Aynı şekilde Coşkun ve arkadaşlarının ergen çocuğa sahip ebeveynler ile yaptığı çalışmada medeni durum ile çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($p > .05$) görülmüştür (57). Çalışmamızdaki annelerin medeni durumu ile çocuk yetiştirme tutumlarına bakıldığında sonuçlar literatürdeki çalışmalar benzerlik göstermektedir. Buna bağlı olarak medeni durumun annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemiyor diyebiliriz.

Yaptığımız çalışmada evli katılımcıların çocuklarının zihinsel gelişim puan ortalamalarının ($X = 161.51$) bekar katılımcıların çocuklarının zihinsel gelişim puanlarından ($X = 139.67$) anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır ($t = 2.08$; $p < .05$).

Melman ve arkadaşlarının İsrail’de yaptığı çalışmada çalışan evli bekar annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve bekar annelerin çocuklarının daha baskı altında büyüdüğü ve bu durumun çocuklarda psikolojik olarak kötü etkilendiği ve bilişsel gelişimlerinde olumsuz bir etkiye sebep olduğu saptanmıştır (59). Buna bağlı olarak benzer sonuçların elde edilmesi annelerin medeni durumu çocuklarının zihinsel gelişim puanlarını etkilediği ve evli annelerin çocuklarının bilişsel gelişimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

5.3. Aile Yapısına Göre Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Tartışılması

Aile yapısının çocuk yetiştirme tutumuna ve çocukların zihinsel gelişim becerilerine olan etkisi araştıran çalışmalara bakıldığında genellikle aile yapısının çocuk yetiştirme tutumunu ve çocukların zihinsel gelişim becerilerini etkilediği görülmüştür (53, 60, 61).

Araştırmamızda aile yapısına göre demokratik tutum ($t=-0.45$; $p>0.05$), baskıcı ve otoriter tutum ($t= -1.58$; $p>0.05$) ve zihinsel gelişim ($t= 1.01$; $p>0.05$) puan ortalamalarının istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Çekirdek aileye ya da geniş aileye sahip olma açısından aşırı hoşgörölü tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($U= 646.00$; $p>0.05$). Ayhan ve Kesicioğlu’nun idari personeller ile yaptığı çalışmada aile yapısına göre çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve aile yapısına göre aşırı koruyuculuk ya da demokratik tutum arasında anlamlı bir fark ($p>0.05$) görülmemiştir (52). Ayhan ve Kesicioğlu’nun çalışması ile araştırmamız benzerlik göstermektedir.

Literatürde bulunan benzer çalışmalara baktığımızda Tatlı ve arkadaşlarının okul öncesi dönem çocuğuna sahip anneler ile yaptığı çalışmada annelerin bulundukları aile yapısına göre çocuk yetiştirme tutumlarına baktığında büyük ailede yaşayan annelerin çocuklarına daha baskıcı ve disiplinli olduğu($p<0.05$), çekirdek ailesi ile yaşayan annelerin daha demokratik tutum ($p<0.05$) sergilediği görülmektedir (53).

Aynı şekilde Canatan ve arkadaşlarının geleneksel ve modern ailelerde çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve aile yapısı geleneksel olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının daha baskıcı ve otoriter olduğu, aile yapısı modern olan

annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının daha demokratik olduğu saptanmıştır (60). Yaptığımız araştırmanın sonuçları ile karşılaştırdığımızda farklılık göstermektedir.

Aile yapısının çocukların zihinsel gelişim becerilerine etkisine bakıldığı Çin’de Pang ve arkadaşlarının 6-13 yaş arası çocuklarla yaptığı çalışmada büyükanne ve büyükbabalarla büyüyen çocukların zihinsel gelişimi incelemiş ve büyükanne/baba ile büyüyen çocukların bilişsel gelişimlerinin ve kişilerarası iletişim kalitesinin daha düşük olduğu saptanmıştır (61). Yaptığımız araştırma sonuçlarından farklı olarak aile yapısının zihinsel gelişim üzerinde etkili olduğu ve büyük ailenin zihinsel gelişimi negatif yönde etkilediği belirlenmiştir.

5.4. Annelerin Eğitim Düzeyinin Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının Ve Zihinsel Gelişim Puanlarının Tartışılması

Lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü gruplarında demokratik tutum ve zihinsel gelişim puanları normal dağılma sahipken; baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarında lise grubunda kritik eşiğı aşan değerler olduğu görölmektedir. Baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanları için normal dağılım şartının tüm gruplarda sağlanmadığı söylenebilir.

Analiz sonuçlarına göre lise mezunu katılımcıların baskıcı ve otoriter tutum puan ortalamaları ($X = 30.71$) ön lisans ($X = 34.04$), lisans ($X = 32.57$) ve lisansüstü ($X = 35.25$) gruplarının baskıcı ve otoriter tutum puan ortalamalarından anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p < 0.05$). Diğer grupların baskıcı ve otoriter tutum düzeyleri açısından farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p > 0.05$).

Literatürdeki benzer çalışmalara bakıldığında farklı sonuçlara sahip çalışmalar olduğu gözlenmiştir. Ayhan ve Kesicioğlu’nun idari personellerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelediğı çalışmada eğitim düzeyine göre ebeveyn tutumlarına baktığında düşük eğitim seviyesine sahip personellerin baskıcı ve disiplinli bir tutum benimsedikleri belirlenmiştir (52). Haktanır ve arkadaşlarının çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelediğı çalışmada elde ettiği verilere göre ilkököl mezunu annelerin daha fazla koruyucu, daha baskıcı ve otoriter olduğu, yüksekökööl mezunu olan annelerin ise daha az düzeyde koruyucu, müdahaleci ve baskıcı oldukları belirlenmiştir (62). Canatan ve arkadaşlarının geleneksel ve modern ailelerdeki çocuk yetiştirme tutumlarını inceledikleri çalışmada ilköğretim mezunu annelerin aşırı koruyucu tutum puanı diğer çocuk

yetiştirme tutum puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda üniversite mezunu annelerin demokratik tutum puanı diğer çocuk yetiştirme tutum puanlarından yüksek bulunmuştur (60). Tatlı ve arkadaşlarının okul öncesi döneme sahip anneler ile yaptığı araştırmada lise ve üniversite mezunu annelerin diğer eğitim seviyesindeki annelere göre daha demokratik tutum sergilediği belirlenmiştir (53). İncelenen çalışmalarda sonuçların benzer olduğu görülmektedir, ancak araştırmamızın sonuçlarından farklı bir sonuç elde edilmiştir.

Kostak ve arkadaşlarının hemşirelerin çocuk sevmeye düzeyleri ve çocuk yetiştirme tutumlarını inceledikleri bir çalışmada lisans ve lisansüstü eğitime sahip olan hemşirelerin aşırı koruyucu tutum puanları yüksek bulunmuştur (58). Kostak ve arkadaşlarının yaptığı çalışma sonuçları ile araştırmamızın sonuçları benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmanın da katılımcılarının hemşire olması sonuçların benzer çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. Hemşirelerin mesleği gereği hastalarına koruyucu bir tutum sergilemeye alışkın olmaları bu durumu çocuklarına da yansıtılmalarına sebebiyet vermiş olabilir.

5.5. Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutum Puanlarının ve Çocukların Zihinsel Gelişim Puanlarının Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum ve zihinsel gelişim puan ortalamaları sırası ile 35.00 ± 11.99 , 41.74 ± 8.01 , 37.55 ± 9.58 41.25 ± 11.22 'dir.

Zihinsel gelişim ve demokratik tutum ($p < 0.01$), baskıcı ve otoriter tutum ($p < 0.01$) ve aşırı hoşgörölü tutum ($p < 0.05$) arasında negatif anlamlı korelasyonlar olduğu saptanmıştır. Buna göre demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarının artması ile zihinsel gelişim puanlarının azaldığı ya da demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum puanlarının azalması ile zihinsel gelişim puanlarının arttığı ifade edilebilir. Baskıcı ve otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutumun zihinsel gelişimin anlamlı açıklayıcılarının olmadığı görülmektedir. Demokratik tutumun ise zihinsel gelişimin negatif ve anlamlı bir açıklayıcısı olduğu saptanmıştır ($R = 0.771$, $R^2 = 0.582$, $p < 0.001$). Demokratik tutum, zihinsel gelişimin %58.2'sini açıklamaktadır. Bu doğrultuda literatüre göz attığımızda Wang ve arkadaşlarının Çin'de okul öncesi dönem çocuğuna sahip ebeveynler ile yaptığı çalışmada annelerin otoriter bir tutum

sergilemeleri ile çocukların bilişsel gelişimleri arasında negatif bir ilişki olduğunu saptamıştır. Annenin otoriter tutum sergilemesi çocuğun bilişsel gelişiminin yavaşlamasına sebebiyet verdiğini belirtmiştir (4). Bu çalışma sonucu ile araştırmamızın çalışma sonucu az da olsa benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda demokratik tutum, zihinsel gelişimin %58.2'sini açıklayıcısı olarak bulunmuştur. Demokratik tutum ile büyüyen çocuklar özgüvenli, karar verebilme yetisine sahip, başarılı iletişim kurabilen, meraklıdırlar ve buna bağlı olarak bilişsel gelişimleri desteklenir ve olumlu yönde bir gelişim gösterirler.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Okul öncesi dönem çocuğuna sahip sağlık personeli annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların bilişsel gelişim becerisi arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Katılımcıların %47'si 31-35 yaş aralığındadır.
- Katılımcıların %49'u lisans mezunudur.
- Katılımcıların %59'u 2 çocuk sahibidir.
- Evli annelerin çocuklarının bilişsel gelişim puanları bekar katılımcıların çocuklarına göre daha yüksek bulunmuştur.
- Medeni duruma göre çocuk yetiştirme tutumu etkilenmiyor.
- Aile yapısına göre çocuk yetiştirme tutumu ve zihinsel gelişimi etkilenmemektedir.
- Lise mezunu katılımcıların baskıcı ve otoriter tutum puanları diğer eğitim seviyesine sahip katılımcılara göre daha düşüktür.
- Demokratik tutum zihinsel gelişimin negatif ve anlamlı bir açıklayıcısıdır.
- Demokratik tutum, zihinsel gelişimin %58.2'sini açıklamaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Bekar annelere bilişsel gelişim becerileri ile ilgili eğitim programı düzenlenebilir.
- Katılımcılara çocuk yetiştirme tutumları ve sonuçları ile ilgili bilgilendirme sağlanabilir.
- Öncelikli olarak birinci basamak sağlık kuruluşlarında bakım verici rolünde olan kişilere bilişsel gelişim becerileri konusunda eğitim verilebilir.
- Aynı şekilde birinci basamak sağlık kuruluşlarında bakım verici rolünde olan kişilere çocuk yetiştirme tutumları hakkında bilgilendirme yapılabilir.
- Kreş ve anaokuluna giden okul öncesi dönem çocuklarının gelişim becerileri yetkili kişilerce izlenimlerinin raporlanması sağlanıp yine yetkili kişilerle paylaşılması ve önlem alınması sağlanabilir.
- Araştırma konusu ile ilgili mevcut literatür sınırlı olduğu için konu ile alakalı daha çok çalışma yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

1. Canatan K, Konbak E, Aslan T, Özdemir M, Yılmaz ÖM. Geleneksel ve modern ailelerde çocuk yetiştirme tutumları. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg 8(16):151-165, 2020.
2. Alabay E. Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. Erken Çocukluk Çalışmaları Derg 1(2):156-174, 2017.
3. Miller J, Chau V, Synnes A. Grunau R. Brain development and maternal behavior in relation to cognitive and language outcomes in preter-born children. Biological Psychiatry 5(1):2-9, 2022.
4. Wang L, Xian Y, Dill SE, Fang Z, Emmers D, Zhang S, Rozelle S. Parenting style and the cognitive development of preschool-aged children: Evidence from rural China. Journal of Experimental Child Psychology 223:56-59, 2022.
5. Uykan E, Akkaynak M. Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Akademik Tarih ve Düşünce Derg 6(3):1620-1644, 2019.
6. Türkoğlu B, Uslu M. Oyun temelli bilişsel gelişim programının 60-72 aylık çocukların bilişsel gelişimine etkisi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Derg 12(6):50-68, 2016.
7. Cantekin D, Akduman GG. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Anadolu Psikiyatri Derg 21(1):87-92, 2020.
8. Ramazan O, Demir S. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-48 aylık çocukların bilişsel gelişim düzeyleri. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Derg1(2):83-98, 2011.
9. Aydoğdu F, Dilekmen M. Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Bayburt Eğitim Fakültesi Derg 11(2):570-585, 2016.
10. Dong Y, Lin J, Li H, Cheng L, Niu W, Tong Z. How parenting styles affect children's creativity: Through the lens of self. Thinking Skills and Creativity 45:8-13, 2022.
11. Magarino L, Evans M, Dupng J, Villodas F. Villodasm. Racial/ ethnic group differences in parenting attitudes among at-risk emerging adults: the roles of

- adversity, relationship quality and caregive involvement and attitudes, *Child Abuse And Neglect* 111:104-108, 2021.
12. Kaferly J, Furniss A, Allison MA. Transmission of intergenerational parenting attitudes and natural mentorship: Associations within the LONGSCAN population. *Child Abuse & Neglect* 108:21-25, 2020.
 13. Dirik G, Yorulmaz O, Karancı AN. Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Derg* 26(2):123-130, 2015.
 14. Kol S. Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg* 21:1-21, 2011.
 15. Ahioğlu Lindberg EN. Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Derg* 19(1):1-10, 2011.
 16. Canbulat AGT, İlğan A. İlköğretim sınıf öğretmenlerinin bilişsel gelişim alanındaki bilgi düzeyleri ile öğrencilerinin akademik başarıları arasındaki ilişki. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg* 8(1):169-189, 2011.
 17. Uslu EM. Okul öncesi eğitim programının erken çocukluk yaş grubu bilişsel gelişime etkisi. *International Marmara Social Sciences Congress E-Book*, s. 176. Kocaeli, 2022.
 18. Nicolopoulou A. Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: piaget, vygotsky ve sonrası. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Derg* 37(2):137-169, 2014.
 19. Beilin H. Afaireman G. The foundatain of piaget's theories: mental and physical action. *Advances İn Child Development And Behavior* 27:221-246, 1999.
 20. Yıldırım Y. Eğitim sosyolojisi perspektifi ile piaget ve vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramları üzerine sosyolojik bir analiz denemesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg* 5(2):617-628, 2016.
 21. Lourenço O. Piaget and vygotsky: many resemblances and a crucial difference. *New Ideas İn Psychology* 30(3):281-295, 2012.
 22. Kesselring T, Müller U. The concept of egecentrism in the context of paiget's theory. *New Ideas İn Psychology* 29(3):327-345, 2011.

23. Çekirdekci S, Toptaş V. Bruner'in zihinsel gelişim ilkelerine göre ilkököl matematik ders ve çalışma kitaplarında geometri. *International Journal Of Education Technology And Scientific Researches* 2(2):72-86, 2017.
24. Çakıcı Y. Fen eğitiminde yapılandırmacı yaklaşım ve öğrencilerin kavram yanlışları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg* 12(1):89-115, 2010.
25. Türkdoğan A, Yıldız A, Şanlı D. Güneş M. 6. Sınıf matematik kitabındaki bölümlerin Bruner'in zihinsel gelişim ilkelerine göre incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Derg* 10(3):1101-1125, 2021.
26. Çekirdekci S, Toptaş V, Çekirdekci N. Bruner'in zihinsel gelişim ilkelerine göre yapılan bilgisayar destekli eğitimin 3. Sınıf geometri dersi başarısına ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi. *Cumhuriyet International Journal Of Education* 5:82-96, 2016.
27. Bozkurt H, Özmusul B. Zihinsel gelişim ilkelerine göre ilkököl birinci sınıf matematik ders kitabındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ispac International Journal Of Social Sciences & Humanities* 5(2):129-143, 2021.
28. Erdener E. Vygotsky'nin düşünce ve dil gelişimi üzerine görüşleri: Piaget'e eleştirel bir bakış. *Türk Eğitim Bilimleri Derg* 7(1):85-103, 2009.
29. Ünveren Kapanadze D. Vygotsky'nin sosyo- kültürel ve bilişsel gelişim teorisi bağlamında Türkçe öğretiminin değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Derg* 1(47):181-195, 2021.
30. Hedges H. Vygotsky's phases of everyday concept development and the notion of children's "working theories". *Learning, Culture And Social Interaction* 1(2):143-152, 2012.
31. Bulle N. Vygotsky versus dewey on mental causation: The core of two divergent conceptions of human thought. *New Ideas in Psychology* 63:100-108, 2021.
32. Upham P, Carney S, Klapper R. Scaffolding, software and scenarios: applying bruner's learning theory to energy scenario development with the public. *Technological Forecasting And Social Shange* 81:131-142, 2014.
33. İkiz S, Samur AÖ. Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Derg* 3(35):159-175, 2016.

34. Erözkan A. Ergenlerde kaygı duyarlılığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Kuram ve Uygulama Eğitim Rehberi 12(1):43-57, 2012.
35. Kantarcıoğlu AÇ, Sezgin ME. Bursa'da pediatrik talasemi, hemofili ve lösemili olgu annelerinin aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ve duygu durumlarının değerlendirilmesi. Güncel Pediatri 16(3):37-50, 2018.
36. Özyürek A, Şahin FT. 5 ve 6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Derg 25(2):19-34, 2005.
37. Akfert KS, Çakıcı E, Çakıcı M. Üniversite öğrencilerinde sigara-alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Derg 10:40, 2009.
38. Başal HA, Kahraman PB, Derman MT, Kahraman Ö, Sümer H. 'Otoriter' ve 'demokratik' tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg 3(2):384-409, 2014.
39. Çeçen AR. Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Derg 6(3):415-431, 2008.
40. Mevlüt K. Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Derg 9(9):193-204, 1997.
41. Şimşek M, Palancı M. Zorbacı davranışların aile sorunları bağlamında psiko-sosyal nedenselliğinin incelenmesi. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg 3(1):175-199, 2014.
42. Benakay EE. (2021). Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile öfke kontrolü arasındaki ilişkinin incelenmesi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2021.
43. Nurgül B, Altun F. Ortaokul öğrencilerindeki gelecek beklentilerinin açıklanmasında okula bağlılık, okul yaşam kalitesi ve akademik başarının rolü. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Derg 24(1):197-213, 2020.
44. Uzun ME, Uçar HN, Vural AP. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerde bağlanma özellikleri ve ebeveyn tutumları. Güncel Pediatri 17(2):300-313, 2019.

45. Demirli C, Kendir M. Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences* 11(3):96-113, 2016.
46. Özyürek A. Okul öncesi çocuğa sahip anne-babalara yönelik “Çocuk yetiştirmeye ilişkin anne-baba görüşleri ölçeği” ve “Anne-baba tutum ölçeği” geliştirme çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Derg* 2(1):26-38, 2017.
47. Derman MT, Başal HA. Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg* 2(1):115-144, 2013.
48. Küçüker B, Tekin U. 7. ve 8. sınıf özel okul öğrencilerinin sınav kaygısı ile anne-baba tutumları ve mükemmeliyetçi kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın Sağlık Derg* 4(2):55-68, 2018.
49. Zabun E. Dershaneye gitme, mükemmeliyetçilik, ana-baba tutumu ve sınav kaygısının öğrencilerin SBS başarılarını yordama gücü. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tokat*, 2011.
50. Beşer NG, Arabacı LB, Uzunoğlu G, Bilaç Ö, Ozan E. Suça itilmiş ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri* 22:219-227, 2019.
51. Uygun N, Kozikoğlu İ. Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Derg* 9(3):1494-1507, 2020.
52. Ayhan A, Kesicioğlu OS. Üniversite idari personelin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. 1. *Third Sector Social Economic Review* 57(3):2505-2524, 2022.
53. Tatlı S, Selimoğlu H, Bademci D. Çocukları okul öncesi eğitime devam eden annelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Derg* 2(3):101-114, 2012.
54. Oktay A, Bilgin Aydın H. Marmara gelişim ölçeğinin geliştirilmesi (3-6 yaş dönemi çocukları için). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, s. 64. İstanbul, 2002.
55. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using multivariate statistics*. pp. 3-7, Boston: Allyn and Bacon, 2013.
56. Alpar R. *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemlere giriş*. s. 720-722, Detay Yayıncılık, Ankara, 2020.

57. Coşkun S, Kılıç HS, Sarıkoç G. Ebeveynlerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ergenlerin internet bağımlılığı. *Humanistic Perspective* 3(3):780-799, 2021.
58. Kostak MA, Semerci R, Kocaaslan EN. Hemşirelerin çocuk sevmeye düzeyleri ve çocuk yetiştirme tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 6(4):146-155, 2017.
59. Bachner-Melman R, Slone M, Lev-Ari L, Youngmann R. The effect of marital and migrant status on the psychological distress of low socioeconomic mothers and their children in Israel. *Children and Youth Services Review* 95:254-262, 2018.
60. Canatan K. Geleneksel ve modern ailelerde çocuk yetiştirme tutumları. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg* 8(16):151-165, 2020.
61. Pang W, Lu Y, Long H, Wang Q, Lin L. Three-generational families: Are they beneficial to Chinese children's creativity? *Thinking Skills and Creativity* 35:106-123, 2020.
62. Haktanır G, Baran G, Alisinanoğlu F. Çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Eğitim ve Bilim* 22(109):27-31, 1998.

8. EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız nedir?

- ☐ 22-25
- ☐ 36-30
- ☐ 31-35
- ☐ 36-40
- ☐ 41 üzeri

2. Eğitim durumunuz nedir

- ☐ Lise
- ☐ Ön Lisans
- ☐ Lisans
- ☐ Lisansüstü

3. Evlilik yaşıınız nedir?

- ☐ 20-25
- ☐ 26-30
- ☐ 31-35
- ☐ 36 ve üzeri

4. Medeni durumunuz nedir?

- ☐ Evli
- ☐ Bekar

5. Hangi bölümde çalışıyorsunuz?

- ☐ Pediatri/yenidoğan kliniği
- ☐ Pediatri/ yenidoğan yoğun bakım ünitesi
- ☐ Yetişkin kliniği
- ☐ Yetişkin yoğun bakım
- ☐ Diğer (ameliyathane, poliklinik vb.)

6. Aile yapınızı nasıl tanımlarsınız?

- ☐ Çekirdek Aile
- ☐ Büyük Aile

7. Kaç çocuğunuz var?

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4 ve üzeri

8. Çocuğunuza kim bakıyor?

- ☐ Anne/baba
- ☐ Büyükanne/büyükbaba
- ☐ Bakıcı

9. Çocuğunuz kreşe veya anaokuluna gidiyor mu?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

Ek 2: Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Sayın Anne Baba,

Aşağıda anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Sizden bu ifadelere katılma düzeyinizi “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” şıklarından birini işaretleyerek (x) belirtmeniz eklenmektedir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

MADDELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Çocuğumu her durumda duygu ve düşüncesini belli etmesi için desteklerim					
2.Çocuğum için koyduğum kuralı asla değiştirmem					
3.Çocuğumu istediği gibi davranmakta özgür bırakırım					
4.Çocuğuma odasını toplama gibi yapabileceği sorumluluklar veririm					
5.Çocuğumun rahatsız edici ve yanlış davranışlarını görmezden gelirim					
6.Çocuğumla ilgili konularda kontrolü her zaman elimde tutarım					
7.Çocuğumu toplumun istediği ideal insan olarak yetiştiririm					
8.Çocuğuma onu cezalandıracağımı söylesem de bu cezaları uygulamam					
9.Çocuğumla ilgili kararları ben alırım					
10.Çocuğuma duyduğum güveni ona belirtirim					
11.Çocuğum için kurallar koysam da kurallara uymasını beklemem					
12.Çocuğumu şımartırım					
13.Çocuğuma kuralların nedenleri ile ilgili açıklama yaparım					
14.Çocuğumu yeni şeyler denemesi konusunda cesaretlendiririm					
15.Çocuğumu yaptığı bir şeyden dolayı cezalandırdığımda ondan özür dilerim					
16.Çocuğum yapmasını istediğim bir şeyi yapmadığında onu hoşgörü ile karşılarım					
17.Çocuğum için her zaman uyması gereken kurallar koymam					
18.Çocuğumun söz dinlemesi için daha resmi davranırım					
19.Çocuğuma hiçbir konuda ‘hayır’ demem					
20.Çocuğumu disipline etmeye çalışmam					
21.Çocuğumun bireysel özelliklerine ve mizacının farkında olarak ona saygı duyarım					
22.Çocuğumdan koyduğum kurallara sorgulamadan uymasını beklerim					
23.Çocuğum üzerinden kontrolü eksik etmem					

24.Çocuğum olumlu davranışlar sergilediğinde onu överim					
25.Çocuğumdan taleplerimi yerine getirmesini beklerim					
26.Çocuğumun sağlam ve güçlü karaktere sahip olması için yaptıklarını beğendiğimi hissettirmem					
27.Farklı bir ortamda çocuğumun kurallara uymamasını önemsemem					
28.Çocuğumu ilgilendiren konularda onun fikrini de alırım					
29.Çocuğuma karşı duygularımı güzel sözlerle, sarılarak ve öperek gösteririm					
30.Çocuğumun her an nerede ve ne yaptığını takip ederim					
31.Çocuğumun yanlış davranışlarını cezalandırırım					
32.Çocuğum ile zaman geçirmek için özel planlamalar yaparım					
33.Çocuğum ile göz teması kurar, sözünü kesmeden dinlerim					
34.Çocuğumun girişkenliğini ve yeteneklerini desteklerim					
35.Hiçbir zaman çocuğumu yalnız bırakmam					
36.Çocuğumun sorularını önemserim ve sabırla cevaplarım					
37.Çocuğuma hiçbir zaman şiddet uygulamam					
38.Çocuğum hata yaptığında onu ayıplamam					

Ek 3: Marmara Gelişim Ölçeği- Zihinsel Gelişim Alt Boyutu

Bu ölçek 3-6 yaş dönemi çocuklarının gelişimsel özelliklerini belirlemeye yöneliktir. Ölçeğin puanlanması 5'li dereceleme ölçeğine göre düzenlenmiştir. 1=hiç yapamaz, 2=çok az yapar, 3=biraz yapar, 4=çoğunlukla yapar, 5=her zaman yapar şıklarından birini işaretleyerek (x) belirtmeniz eklenmektedir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

NO	ZİHİNSEL GELİŞİM	1	2	3	4	5
1	Birebir eşleme yapar					
2	Dört parçalı pazılı tamamlar					
3	Ana renkleri tanır					
4	1'den 10 a kadar sayıları sırası ile söyler					
5	20 ye kadar sırasıyla sayar					
6	Sadece bir, iki, üç ve çok 'un anlamını bilir					
7	4-6 parçalık pazılı tamamlar					
8	4-10 parçalı insan resmi çizer					
9	5 parçalı bir büyükten küçüğe doğru sıralar					
10	Daire şeklini çizer					
11	4-8 parçalı eşleştirme kartlarını eşleştirir					
12	Üç değişik şekli (daire, kare, üçgen) şekil tablosuna yerleştirir					
13	Farklı kokuları ayırt eder (en az iki kokuyu)					
14	Dokuları birbirinden ayırt eder (pütürlü, kaygan, yumuşak vb)					
15	Sabah, öğle, akşam kavramlarını yerinde kullanır					
16	Sorulduğunda nesnelerin isimlerini söyler					
17	Zıt kavramları ayırt eder (gözle görülebilen)					
18	1'den 5' kadar sayıları tanır					
19	Dün, bugün, yarın kavramlarını doğru kullanır					
20	Problem çözümüne ilişkin önerilerde bulunur					
21	Sınıflama yapar					
22	Dikkatini söylenilen şeye odaklar					
23	İletişimde bulunduğu insanları tanır					
24	Resimlerin eksik kısımlarını tamamlar					
25	10 parçalı pazıl yapar					

26	3 resmi oluş sırasını göre sıralar					
27	Kendini eleştirir					
28	Bazı paraları isimlendirir (50 bin, 100 bin, 250 bin, 500 bin, 1 milyon)					
29	Oyununu bir sonraki güne taşıyarak devam ettirir					
30	Sıralama yapar					
31	Sağını solunu ayırt eder					
32	Mevsimleri ayırt eder					
33	Özellikleri söylenildiğinde vücudunun kısımlarını gösterir					
34	Kendi kendine oyunlar oluşturur					
35	Resimlerdeki benzerlikleri gösterir					
36	Resimlerdeki farklılıkları gösterir					
37	Yaşını doğru söyler					
38	Yön belirten kelimeleri anlar					
39	Yarım ve bütün kavramını bilir					
40	1'den 100'e kadar ezbere sayar					
41	1'den 10'a kadar olan rakamları tanır					
42	Karışık verilen rakamları sıraya dizer					
43	1'den 10'a kadar sayılarla toplama işlemi yapar					
44	1'den 10'a kadar sayılarla çıkarma işlemi yapar					
45	Şekilleri tanır (daire, kare, üçgen, dikdörtgen, beşgen, altıgen)					
46	8-16 parçalık bul yapı tamamlar					
47	Birbirini takip eden iki işi yerine getirir					
48	Anlatılan bir öyküyü hatırlar					
49	Haftanın günlerini sırasıyla söyler					
50	Tam saatleri söyler					
51	Harfleri kopya eder					
52	Gece ile gündüzü ayırt eder					
53	5 resmi oluş sırasına göre sıraya dizer					

Ek 4: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanlığı Tez Çalışması İzni

30.03.2022

T.C

**ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI**

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Anket
BAŞLIK:	Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Sağlık Personeli Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Çocukların Bilişsel Gelişim Becerisi Arasındaki İlişki
SORUMLU ARAŞTIRMACI:	Prof. Dr. Meltem KÜRTÜNCÜ
KARAR:	UYGUN

ETİK KURUL ÜYELERİ

Prof. Dr. Ertuğrul YILDIRIM
Başkan

Prof. Dr. Ahmet Ferda ÇAKMAK
Üye

Prof. Dr. Ahmet EFİLOĞLU
Üye

Prof. Dr. Ahmet Erkan KOCA
Üye

Doç. Dr. Tülay KUZLU AYYILDIZ
Üye

Doç. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU
Üye

29.05.2014 tarih ve 2014/08-13 sayılı Senato Kararı ile kabul edilmiştir.

Ek 5: Kurum İzni

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-36771699-302.08.01-164226
Konu : Tez Çalışması (Gülşah YARDIM)

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ENSTİTÜ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Üniversitemiz Hastanesi Başhekimliği'nin 29.04.2022 tarih, 163067 sayılı ve "Tez Çalışması (Gülşah YARDIM)" konulu yazısı ekte sunulmuş olup ilgili tez danışmanı öğretim üyesi ile öğrencinize duyurulması hususunda;

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Tülay KUZLU AYYILDIZ
Enstitü Müdürü V.

Ek:İlgili Yazı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSRKN59Z9E Pin Kodu : 49962
Adres : ZBEÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 67100 Zonguldak
Telefon : (0372) 291 24 82 Faks:(0372) 291 24 57
e-Posta : saglikbilimleri@beun.edu.tr Web : http://sabe.beun.edu.tr
Kep Adresi : beun@hs03.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/bulent-ecevit-universitesi-ebys>

Bilgi için : Onur GENÇ
Unvanı : Bilgisayar İşletmeni

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi Başhekimliği

Sayı : E-16734702-903.99-163067
Konu : Tez Çalışması (Gülşah YARDIM)

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26.04.2022 tarihli ve 36771699- 302.08.01- 162018 sayılı yazınız.

İlgi yazınıza istinaden; Enstitünüz Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Enstitü Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Meltem KÜRTÜNCÜ danışmanlığında Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği tezli yüksek lisans programı 205283113003 numaralı öğrencisi Gülşah YARDIM'ın "Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Sağlık Personeli Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Çocukların Bilişsel Gelişim Becerisi Arasındaki İlişki" konulu tez çalışmasını Hastanemizde yapması uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize ve gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Özcan PİŞKİN
Başhekim

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSCK6TZ105 Pin Kodu : 90442 Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/bulent-ecevit-universitesi-ebys>
Adres : Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi Başhekimliği (İnsan Kaynakları/Personel Birimi) Kozlu/Zonguldak Bilgi için : Adem DEMİR
Telefon : (0372) 261 27 73 Faks:(0372) 261 27 68 Unvanı : İşçi
e-Posta : hastane@beun.edu.tr Web : <http://hastane.beun.edu.tr/v.2/>
Kep Adresi : beun@hs03.kep.tr

Ek 6: Ölçek Kullanım İzni

ARZU OZYUREK 14 Mar
alıcı: ben ▾

Merhaba,
ABTÖ anne ve babanın kendi tutumunu değerlendirmeye yönelik.
EŞTÖ ise annenin babanın tutumunu, babanın annenin tutumunu değerlendirmesi için kullanılıyor. Genellikle babaların katılımı sağlanamadığından annelerden babaların tutumlarını değerlendirmesini istiyoruz.

3.ölçek ise en son geliştirdiğimiz daha geniş bir yaş grubu çocuğa sahip anne-babalar için, madde sayısı az, alt boyutlar olumlu-olumsuz şeklinde.

Hangisi ihtiyacını karşılırsa, tüm makademik çalışmalarında kullanabilir, kullanmak isteyenlerle de paylaşabilirsin. Kolay gelsin.

ABTÖ-A formu-
okulöncesi.docx
 Doküman

EŞTÖ-A formu-
okulöncesi.docx
 Doküman

4-12 yaş
ölçekleri
 PDF

← Yanıtla

→ Yönlendir

Sayın Hülya Bilgin

hulya.bilgin 18 Mar

alıcı: ben ^

Kimden hulya.bilgin

Alıcı Gülşah Yardım

Tarih 18 Mar 2022 00:56

Standart şifreleme (TLS)

[Daha fazla bilgi](#)

Sayın Gülşah Yardım,
Form için teşekkür ediyorum,
Marmara Gelişim Ölçeğinin Bilişsel Gelişim Alt
boyutunu ve makalesine
ilşkin bilgileri içeren dosyaları ekte
gönderiyorum.
Araştırmanızda başarılar ve kolaylıklar diliyorum.
Saygı ve sevgilerimle
Dr. Hülya Bilgin
Marmara Üniversitesi

...

MarGelÖlç-Bilişsel
Gelişim Alt Boyut...

Doküman

Marmara Gelişim
Ölçeği -Makale.d...

Doküman

9. ÖZGEÇMİŞ

Gülşah YARDIM, İlk, orta ve lise eğitimini Çaycuma’da tamamladı. 2018 yılında MSKÜ Fethiye Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik bölümünden mezun oldu. Çalışma hayatına 2020 yılında Özel Level Hastanesi’nde genel yoğun bakım ünitesinde çalışarak başladı. 4 ay etkin bir şekilde yoğun bakım hemşiresi olarak çalıştı. 2021 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Hastanesi’nde Anestezi ve Reaminasyon Yoğun Bakım Ünitesi’nde çalışmaya başladı ve halen çalışmaya devam etmektedir.

Bildiriler;

Okul Öncesi Dönem Çocuğuna Sahip Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Çocukların Bilişsel Gelişim Becerisi Arasındaki İlişki 6. Uluslararası hemşirelik ve inovasyon kongresi 22-23.10.2022 İstanbul/Türkiye